

369.25(997.1)

НАЦИОНАЛНИ СВЕТОР УДРУЖЕЊА РАТНИХ ИНВАЛИДА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

КАКО ДА ЗБРИНЕМО НАШЕ РАТНЕ ЖРТВЕ?

НАЦРТ НОВОГ ИНВАЛИДСКОГ ЗАКОНА

СВЕСКА I

ЈЕЗИВЕ РАТНЕ УСПОМЕНЕ

БЕОГРАД, 1937

уведен у нови инвентар бр.
1. јуна 1942 год.
Београд.

~~3892~~
~~3877~~

СРЕДИШНИ ОДБОР УДРУЖЕЊА РАТНИХ ИНВАЛИДА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

КАКО ДА ЗБРИНЕМО НАШЕ РАТНЕ ЖРТВЕ?

НАЦРТ НОВОГ ИНВАЛИДСКОГ ЗАКОНА

СВЕСКА I

ЈЕЗИВЕ РАТНЕ УСПОМЕНЕ

БЕОГРАД, 1937

Sl. list. of.
36150

УВОДНА РЕЧ

У својој бескрајној љубави према Отаџбини, у своме беспримерном самоодрицању, ратни ветерани Југославије, унакажени и онеспособљени у бојевима за слободу, чекали су стрпљиво двадесет пуних година да држава искупи један велики морални дуг. Али, све до данас то нису дочекали. Пред мноштвом проблема, пред многим задацима који су се пред њом истављали од ослобођења до данас, држава је, са више или мање успеха, издашно или шкртије, успела да задовољи многе захтеве средине, разнородне потребе појединих крајева, staleжа и класа, појединаца и група, али заточницима свога опстанка, онима који су је кроз крв и смрт отимали од пропасти, није још доспела да се одужи.

Ми то констатујемо без мржње, али с дубоким болом у души, што је трагичност нашег удеса повећана грешним немаром незахвалне нације. И што су сви наши уздржани протести, обуздавани свешћу о потреби чувања угледа и престижа државе, у ово глуво доба увек остали без одјека.

„Није лако решење инвалидског питања“. Овај лаконски изговор свих меродавних чинилаца од ослобођења до данас треба да буде оправдање за све увреде које су нанете ратним жртвама. Није лако решити. Свакако. А зар је било лашке супротставити се кобне 1914 инвазији неупоредиво бројнијег и јачег не-

ГЛАВА II

НАРОДНО ПРИЗНАЊЕ И СЕЋАЊЕ

- § 29 Врсте народног признања и сећања
- § 30 Инвалидски архив
- § 31 Гробља, помени и предавања
- § 32 Посета ратничким гробљима
- § 33 Спомен-капеле на Опленцу
- § 34 Спомен-књиге
- § 35 Инвалидска похвалница — повеља
- § 36 Инвалидска звезда
- § 37 Облик, врста, предаја и обнављање Инвалидске звезде
- § 38 Одликовање изумрлих задруга и породица
- § 39 Почасти за живота
- § 40 Почасти при погребу

ГЛАВА III

НАКНАДА — ИНВАЛИДНИНА

- § 41 Инвалиднина за умрле жртве у ратном времену
- § 42 Инвалиднина за живог инвалида
- § 43 Инвалиднина за умрлог инвалида и жртву умрлу у мирно доба
- § 44 Више инвалиднина
- § 45 Инвалиднина инвалидских добротвора и њихових породица
- § 46 Трајање инвалиднине
- § 47 Привремена и стална инвалиднина

ГЛАВА IV

РАЗНЕ СОЦИЈАЛНЕ ПОМОЋИ

- § 48 Стални додаци
- § 49 Повремени додаци
- § 50 Инвалидски домови и азили
- § 51 Лечење и протезе
- § 52 Лечење по бањама и климатским местима
- § 53 Хитна лекарска помоћ
- § 54 Опште просвећивање и стручна обука
- § 55 Служба и рад
- § 56 Самосталан привредни рад
- § 57 Раздужење ратних жртава
- § 58 Зајмови
- § 59 Инвалидски мираз
- § 60 Првенства
- § 61 Ослобођење
- § 62 Бесплатна и повлашћена возња
- § 63 Погребна помоћ и трошкови
- § 64 Право на лечење, стручну обуку, бесплатну возњу и хитну помоћ пре решења о досуђеној инвалиднини

ГЛАВА V

НАРОДНИ ИНВАЛИДСКИ ФОНД

- § 65 Његов правни положај и задатак
- § 66 Органи Народног инвалидског фонда
- § 67 Главни управни одбор Народ. инвал. фонда
- § 68 Главни надзорни одбор
- § 69 Постављења и заменици
- § 70 Врховни делегати
- § 71 Устројство и особље Народ. инвал. фонда
- § 72 Предрачун и завршни рачуни
- § 73 Годишња скупштина Народног инвал. фонда
- § 74 Искључива права Народног инвал. фонда
- § 75 Имовина и приходи Народног инвал. фонда
- § 76 Зајмови
- § 77 Лист „Ратни инвалид“
- § 78 Ослобођења Народног инвалидског фонда

ГЛАВА VI

УДРУЖЕЊЕ РАТНИХ ИНВАЛИДА

- § 79 Обавезно удружење јавно-правног значаја
- § 80 Задатак Удружења ратних инвалида
- § 81 Устројство и одговорност У.р.и.
- § 82 Ослобођење У.р.и.
- § 83 Чланарина и субвенција У.р.и.

ГЛАВА VII

ПОСТУПАК

- § 84 Ко ме се даје пријава, молба или жалба
- § 85 Ко решава
- § 86 Лекарске комисије
- § 87 Инвалидски избрани судови
- § 88 Обнова лекарског прегледа
- § 89 Обнова суђења (ревизија)

ГЛАВА VIII

ОДРЕДБЕ О ГУБИТКУ ПРАВА И КАЗНАМА

- § 90 Немају права
- § 91 Губе право
- § 92 Одговорност јавних органа
- § 93 Одговорност особља Нар. инв. фонда и У.р.и.
- § 94 Казна за ометање рада Нар. инв. фонда
- § 95 Новчане казне или затвор
- § 96 Ко кажњава
- § 97 Помиловање

ГЛАВА IX

ПРЕЛАЗНА НАРЕЂЕЊА

- § 98 Ко не треба да се пријави по овом закону
- § 99 Ко мора и треба да се пријави по овом закону

§ 100 Сви стари инвалидски предмети имају се свршити до 1-VII-1938 године а нови до 1-XII-1938 године

ГЛАВА X

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

- § 101 Предаја аката „Инвалидском архиву“
- § 102 Зидане спомен - капеле на прилазним путевима ка Опленцу
- § 103 Ковање одличја „Инвалидска звезда“ — штампање инвалидских повеља и захвалница и спомен - књига
- § 104 Преустројство и правила У.р.и.
- § 105 Предаја имовине и задужбина Нар. инв. фонду
- § 106 Прва управа Народног инвалидског фонда
- § 107 Почетак инвалиднине и давање признања
- § 108 Исплата неправедно задржаних инвалиднина
- § 109 Инвалидска обвезница
- § 110 Захвалност страним добротворима
- § 111 Руске ратне жртве
- § 112 Раније откупљене инвалиднине
- § 113 Пренос, задужење и залога инвалиднине и додатка
- § 114 Уживање инвалиднине у иностранству
- § 115 Губитак држављанства
- § 116 Престанак лекарских комисија и инвалидских судова. Отсек за гробља
- § 117 Укинути закони
- § 118 Овлашћења

И н в а л и д

Доскора беше ко бор њрав,
са душом без зла и злобе;
насмејан и млад и горд и здрав.
А сад — без ноге обе.

Ко вук је зао. Глас му шуџ,
бескрајне њсовке њсује.
Руке му вуку цео њруџ.
Ал' ко га види, чује?

И с дана у дан скошен цвеџ
све ниже и ниже њада,
док равнодушно њосмаџра свеџ,
сина свог — сина јада.

КРАЉ И ОТАЏБИНА

а) У знак захвалности жртвама ратова за ослобођење 1912—1918 као и онима, који су пре и после ових ратова страдали за ослобођење и уједињење југословенског народа — одају јавно признање;

б) побожно се сећају свих жртава из светског рата за мир међу народима,

и свима жртвама ратова у истом раздобљу дају:

в) новчану накнаду - инвалиднину и

г) разне социјалне помоћи,

сходно прописима овог закона, који ће носити скраћено назив „Инвалидски закон из 1937 године“.

ГЛАВА I

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

§ 1

Народни инвалидски фонд

Целокупно старање о жртвама, које штити овај закон, врши народна задужбина *Народни инвалидски фонд*, који стоји под највишом заштитом Његовог Величанства Краља Југославије.

§ 2

Извори инвалидских права

Извор, разлог и правни основ за инвалидска права и социјалне помоћи по овом закону су у томе, што је неко лице:

а) без своје кривице у одбрани Отаџбине, или у раду за њу, због нечовечног поступања непријатеља, или у његовом ропству, или случајно због ње изгубило живот или здравље и способност за привредни рад, или је

- б) члан кућне задруге, или породице лица из претходног става, а према прописима овога закона, или је
в) чинило, или још увек чини добра жртвама ратова, или је
г) општина, која је у времену од 1912—1918 имала више жртава у смислу овог закона.

§ 3

Врсте жртава

Жртве у смислу овог закона деле се на непосредне и посредне, ратне и мирнодопске и то: војне, војним подобне и грађанске жртве.

§ 4

Непосредне и посредне жртве

Непосредна инвалидска права ужива умрла или још жива жртва, која је лично страдала, а посредна инвалидска права од њих доводе и уживају: кућне задруге, породице, општине и добротвори.

§ 5

Инвалид

Као инвалид у смислу овог закона сматра се свако оно лице, без обзира на пол и старост, коме се због озледе или обољења, или погоршања тих озледа и обољења — из разлога које овај закон признаје — радна способност за привређивање смањи бар за 20% према Упутству за утврђивање инвалидности жртава рата.

§ 6

Нестали

Као умрла жртва у смислу овог закона сматра се и оно лице, без обзира на пол и старост, које је за време рата нестало, па о њему годину дана од извршене демобилизације војске нема никаквих вести, које би давале оправдане наде да је такво лице још у животу.

Да би његови стекли инвалидска права и помоћи по овом закону, није потребно да је суд такво лице огласио за мртво.

§ 7

Заробљеник

Као заробљеник сматра се сваки држављанин, кога непријатељ за време рата, против његове воље, одведе изван граница наше државе.

§ 8

Ратне и мирнодопске жртве

Као ратне жртве сматрају се она лица, која су страдала у ратно време и ако су последице страдања и много доцније наступиле, али се њихов прави извор још увек може доказати.

Све су остале жртве мирнодопске.

§ 9

Ратно време

Као ратно време, рачуна се оно време од наређеног покрета, мобилизације код војних снага, до њиховог враћања у мирнодопско стање.

Ако рат није био објављен формалном објавом рата, као ратна жртва сматра се и оно лице, које је страдало у времену од 6 месеци пре и после завршених војних операција или непријатељства.

То исто важи и за акције четника и усташа, које признаје наша власт.

§ 10

Претпоставка о извору и узроку страдања

Ако смрт или обољење, или погоршање ране или њихове компликације, наступе у року од 6 месеци:

а) после истека ратног времена,

б) одвођења у ропство,

в) непријатељског свирепства,

г) несрећног случаја, или

д) разрешења од војне или наређене дужности, сматра се, да су горње последице проузроковане једним од узрока за инвалидска права и помоћи по овом закону.

Биће дужност државних органа да докажу противно.

§ 11

Војне жртве

Као војна жртва сматра се лице, које обавезно или добровољно, активно, у резерви или пензији, служи у војсци, жандармерији, или пограничној чети.

§ 12

Војним подобне жртве

Као војним подобне жртве сматрају се:

а) четници и усташе, оба пола, под заповедништвом које признаје наша власт,

б) лица, која служе у којој другој оружаног јединици јавне службе, и

в) грађани, оба пола, који страдају:

1. за време рата по заповести или одобрењу власти, радећи за војску (на пр. градећи путеве, ровове, заклоне и т.д.) или правећи муницију и све друго што војсци треба, носећи храну, негујући рањене и болесне војнике и т.д. или

2. у мирно доба на раду у војним радионицама и заводима, или у потерама за злочинцима и кријумчарима.

§ 13

Грађанске жртве

Као грађанске жртве сматрају се лица, оба пола, без обзира на старост, која страдају:

I. за време рата:

а) случајно, без своје кривице, приликом војних операција, од експлозија, од загушљивих гасова и т.д.

б) због нечовечног поступања непријатеља (стрелјања, убиства, вешања, злостављања, недовољне исхране и лекарске помоћи за време окупације, интернирања, ропства и принудног рада за рачун непријатеља.

II. За време мира:

в) кад их због њиховог националног убеђења и рада непријатељска власт осуди, затвори, убије или на који други начин злоставља, или

г) приликом упада на границу, потере или спасавања

народа приликом збега, поплава, пожара, земљотреса или сличних несрећа.

§ 14

Породица

У породицу умрле или још живе жртве у смислу овог закона рачунају се:

1) сама жртва,

2) његови родитељи и прародитељи,

3) његова неразведена или нерастављена жена, односно непреудата удовица,

4) његова брачна и ванбрачна, али призната деца; од усвојене туђе деце и то она усвојена пре смрти или онеспособљења, односно деца умрлих жртава по овом закону и ако су усвојена после онеспособљења,

5) унучад и праунучад умрлог сина или кћери, ако се породица мора за њих старати,

6) од побочних сродника по крви и тазбини као и од несродника, она мушка или женска малолетна или одрасла лица, за која се та жртва старала, или се још стара, или су се она за њу или за његове старали, или се још старају.

У породицу се рачуна и оно женско дете жртве, које се удало изван породице, па се доцније, са или без своје деце, вратило у очинску кућу.

У породицу се рачуна и оно лице, које са одобрењем главе породице учи, служи или ради изван породице.

§ 15

Кућна задруга

Као кућна задруга у смислу овог закона сматра се она заједница, у којој под једним старешином неподељено живи и ради више породица у смислу § 14, које су међу собом повезане крвним сродством, или усвајањем у задругу.

Оваквој задрузи припада и онај, који се у сагласности са осталим задругарима удаљи од ње, али се не одели или прими свој део.

§ 16

Измрле задруге и породице

Инвалидска права припадају и оној задрузи, у којој је било жртава, и ако је задруга деобом престала да постоји

после догађаја, од којег би иначе изводила своја инвалидска права.

Та права припадају и породици, у којој су изумрла сва лица, која би у њој имала непосредна или посредна права на народно признање и инвалиднину.

У предњим случајевима уживаће инвалидска права она лица односно општине, како то одређују § 38 овог закона.

§ 17

Општине

Општине, које су у времену од 1912—1918 имале више жртава у смислу овог закона, имају права на признања односно почаст у смислу §§ 33—37 овог закона.

§ 18

Инвалидски добротвори

Назив инвалидског добротвора припада сваком нашем и страном лицу, мисији, надлештву, општини, комори, војној јединици, установи, предузећу, радњи, колу, друштву, удружењу, клубу, савезу, задрузи, организацији итд. који својим радом користе, или у стварима и новцу, непокретном или покретном имању, учине поклоне или завештање Народном инвалидском фонду или Удружењу ратних инвалида у њиховом старању за ратне жртве.

Народни инвалидски фонд, односно Удружење ратних инвалида, захвалиће се писмено сваком добротвору на његовом добром делу, или прилог објавити преко свог листа „Ратни инвалид“.

Инвалидски добротвори имају права на инвалидску повељу-захвалницу, инвалидску звезду, на активно учешће у скупштинама Народног инвалидског фонда, на друге почаст и инвалиднину и хитну помоћ у случају немаштине.

Народни инвалидски фонд води „Златну књигу“, у коју уписује имена, прилоге и добра дела свих својих добротвора.

§ 19

Наше и стране жртве

Инвалидска права и помоћи припадају:

а) нашим данашњим држављанима, без обзира чије су држављанство имали у часу страдања;

б) Емигрантима — Словенима, који стално живе и раде у нашој држави и желе да ступе у наше држављанство, и

в) странцима, који стално живе и раде код нас, а борили су се у српској или црногорској, или некој нама савезничкој војсци, ако од своје државе не уживају инвалиднину.

За остале стране држављане — ратне жртве, ако се привремено или стално задржавају у нашој земљи, стара се Народни инвалидски фонд према постојећим међународним уговорима и обичајима.

§ 20

Наследност инвалидских права и помоћи

Изузимајући инвалиднину, која траје како то прописује § 46, народно је признање наследно и у задрузи или породици прелази с колена на колена.

Исто тако помоћи, првенства и повластице из главе IV овог закона припадају потомцима жртава по овом закону без обзира на степен и колена сродства и за будућа времена.

§ 21

Инвалидска права не застаревају

Право на стицање признања инвалиднине и социјалних помоћи не застарева.

Ова права почињу тећи од догађаја, који је узрок страдања и извор инвалидских права. Но онима, који се буду пријавили тек после 3 године од тог догађаја, признаће се инвалидска права од дана пријаве.

Лицима, којима су инвалидска права одузета судском пресудом, иста се враћају без поновног решења чим истекне рок изречен у пресуди, или чим престану законске последице изречене казне.

§ 22

Неограничена ревизија

Без обзира на рок, може власт код оних, који су оглашени за сталне инвалиде, или код уживалаца сталне инвалиднине, тражити нови лекарско-комисијски преглед или поновно суђење само онда, ако има основаних доказа, да су

та лица дошла до инвалидских права преваром или другим законом забрањеним путем, или да у опште нису могла стећи инвалидска права сходно §§ 90 и 91

§ 23

Смањивање инвалиднине

Инвалиднина, која је неке досуђена као стална, не може се смањивати, и ако је инвалид лечењем, вежбањем или стручном обуком, доцније поправио или повратио своју способност за привредни рад.

§ 24

Инвалидска права не подлежу порезу и таксама

За признање, примање и уживање народног признања, инвалиднине, или неке социјалне помоћи по овом закону, не плаћа се никаква државна или самоуправна такса, порез, прирез или друга дажбина.

Исто тако су од свега тога ослобођене све молбе, пријаве, жалбе записници, решења, уверења, преписи, саслушања, докази, саопштења, потврде, признанице и т. д. по инвалидским стварима.

§ 25

Пол, чин, положај, плата, имовина и порез

Пол, чин у војсци, положај у служби или друштву, плата, пензија, надница, имовно стање и порез, не утичу на признање и инвалиднину, али се узимају у обзир како то овај закон прописује, при указивању разних социјалних помоћи.

§ 26

Ко је сиромашан

Као сиромашна у смислу овог закона, сматраће се она кућна задруга или породица, у којој на сваког њеног члана, у случају деобе, пада мање од 500.— динара пореза на земљарину, кућарину, течевину, ренту и службенички порез.

§ 27

Шта се сме задржавати за издржавање у заводима

Лицу, које се лечи, или школује, или борави у заводу, у коме је потпуно збринуто, а у њему је више од месец дана, задржаће се од његових инвалидских принадлежности само онолико, колико просечно месечно износи издржавање једног лица у дотичном заводу.

Најпре ће се задржавати од његових личних додатака, изузимајући додатак за храброст, и тек ако ово није довољно, може се узимати од његове инвалиднине, или његовог личног удела у њој, но никад више од 1/3.

§ 28

Стечена права

Држава поштује инвалидска права, која су стечена и коначно досуђена по ранијим инвалидским законима из 1921, 1925 и 1929 године и уколико су доцније била одузета или смањена без личне кривице уживаоца и само због нових општих измена закона, враћа их и за прошло време, како то прописује § 108 овог закона.

Инвалидска права, помоћи, повластице или ослобођења по овом закону, могу се законом, уредбом, правилником, или неком другом одлуком надлежних законодавних или управних власти, изменити и допунити, или протумачита само по претходном споразуму са Главном управом Народног инвалидског фонда.

ГЛАВА II

НАРОДНО ПРИЗНАЊЕ И СЕЋАЊЕ

§ 29

Врсте народног признања и сећање

Жртвама у смислу овог закона даје се видно народно признање и сећање:

- 1) уписом њихових имена и дела у „Инвалидски архив“,
- 2) чувањем њихових гробова, поменима и предавањима,
- 3) посетом њихових гробља у земљи и иностранству,

- 4) спомен - капелама које ће се подићи на прилазним путевима, који воде Краљевој задужбини на Опленцу,
- 5) спомен - књигама,
- 6) инвалидском повељом - захвалницом,
- 7) инвалидском специјалном картом
- 8) одличјем инвалидске звезде,
- 9) почастима за живота и
- 10) почастима при погребу.

§ 30

Инвалидски архив

У Дому ратних инвалида у Београду оснива се одељење Народног инвалидског фонда под називом „Инвалидски архив“, у коме ће се прикупљати и чувати имена и дела свих жртава по овом закону и сва акта по њима, са што тачнијим подацима, а по могућству и са њиховим фотографијама.

Инвалидски архив издаје властима и заинтересованима сва обавештења, изводе, уверења, преписе итд. на основу прикупљених докумената.

Све грађанске, управне, судске и војне власти предаће Инвалидском архиву сва акта, која се односе на жртве по овом закону. Уколико их не би могле предати у оригиналу, даће их у овереном препису.

За жртве, о којима се код ових надлештава не би нашли подаци, прикупљаће их Инвалидски архив.

§ 31

Гробља, помени и предавања

Народни инвалидски фонд стара се за гробља, гробове и споменике ратних жртава у земљи и иностранству и указује помоћ рођацима приликом преноса костију из иностранства у отаџбину, као и са бојишта у породична гробља.

На дан 1 децембра сваке године:

а) у свима црквама и богомољама одржаваће се свечани помени умрлим и погинулим ратним жртвама, и

б) у свакој општини одржаваће се јавна предавања о заслугама и делима твораца и жртава нашег ослобођења и уједињења.

§ 32

Посета ратничким гробљима

Родитељи, удовице, деца и браћа и сестре умрле жртве, која није сахрањена у месту њиховог сталног пребивања, имају годишње једанпут, ако путују заједно, право на бесплатну вожњу у поласку и повратку за посету гроба или костурнице на ратишту, на коме је та жртва вероватно погинула или нестала, односно до пограничне станице, ако је гроб или костурница изван отаџбине.

Повластицу у $\frac{1}{4}$ цене имају и групе од најмање 20 посетилаца ратничких гробља и костурница.

§ 33

Спомен - капеле на Опленцу

На прилазним путевима који воде Краљевој задужбини на Опленцу, подићи ће Београд и све бановине по једну спомен - капелу, у којима ће бити у мермеру урезано, сређено по срезовима и општинама, колико су имали жртава у ратовима 1912--1918 године.

§ 34

Спомен - књиге

Сваке године о 1 децембру издаваће Народни инвалидски фонд књигу - споменицу, у којој ће укратко описати дела и заслуге наших ратних жртава, а на крају књиге даће за сваки срез засебно поименични списак имена свих жртава дотичног среза.

Ове спомен - књиге делиће се бесплатно задругама и породицама ратних жртава, свима школама, одборима Удружења ратних инвалида и инвалидским добротворима, а осталим удружењима, задругама, установама и народу уз скромну продајну цену.

§ 35

Инвалидска похвалница - повеља

Инвалидска похвалница - повеља даје се свакој задрузи или породици, која је дала бар једну жртву у рату.

Још живој жртви, која нема ни задруге ни породице, даје се ова повеља лично.

Општинама ће се давати нарочита повеља, у којој ће бити означен број умрлих и живих жртава из дотичне општине.

Инвалидска повеља издаје се и инвалидским добротворима са ознаком њиховог доброг дела или прилога.

Инвалидска повеља - похвалница предаје се сваке године на дан 1 децембра приликом свечаног предавања преко повереника Народног инвалидског фонда у појединим општинама.

§ 36

Инвалидска звезда

Уводи се ново одликовање „Инвалидска звезда“ и то у три величине у сребру и злату:

1) велика златна „Инвалидска звезда“ (величина кованих 50 динара) даје се задрузи, породици или општини, које су дале више жртава умрлих у времену до 6 месеци после указа о демобилизацији, или добротворима Народног инвалидског фонда, који су му приложили, или буду приложили најмање 500.000.— динара, или се нарочито истичу својим радом за жртве у смислу овог закона,

2) велика сребрна „Инвалидска звезда“ (исте величине као и претходна) даје се задрузи, породици или општини, које су дале више још живих жртава, или таквих које су умрле после 6 месеци од указа о демобилизацији, или добротворима Народног инвалидског фонда, који су му приложили или му буду приложили најмање од 300.000 динара.

Ако је задруга или породица дала и више умрлих и још живих жртава, има права на обадве велике „Инвалидске звезде“.

3) средња златна „Инвалидска звезда“ (у величини кованих 20 динара) даје се задрузи или породици за сваку умрлу жртву, или добротвору, који је приложио, или буде приложио Народног инвалидском фонду најмање 100.000 динара.

4) средња сребрна „Инвалидска звезда“ (исте величине као претходна) даје се задрузи или породици, која је дала бар једног инвалида, или добротвору који је Народног инвалидском фонду приложио или му буде приложио најмање 50.000 динара.

5) мала златна „Инвалидска звезда“ (величине кованих 10 динара) даје се сваком члану задруге или породице, који своје право доводи од умрле жртве, или добротвору Народног инвалидског фонда, који му је приложио или му буде приложио најмање 20.000 динара.

6) мала сребрна „Инвалидска звезда“ (у величини претходне) даје се сваком члану задруге или породице још живог инвалида, или добротвору Народног инвалидског фонда који му је приложио или буде приложио најмање 5.000 динара.

„Инвалидска звезда“ има 9 кракова.

Код великих „Инвалидских звезда“ уметнуће се на кракове онолико малих дијаманата, односно рубина, колико су задруге или породице дале умрлих или још живих жртава.

„Инвалидска звезда“ носи се на десној страни груди, но лични инвалиди имају за живота право да носе своју звезду где се носи и свако друго ратно одличје пошто она има ранг истог.

„Инвалидска звезда“ је наследна у задрузи, или породици и не може се отуђити или заложити или узети у попис, а одузети се може само судском пресудом, ако носилац или притежалац буде осуђен за тешка бесчастећа дела, како то прописује овај закон.

§ 37

Облик, врпца, предаја и обнављање „Инвалидске звезде“

Свака „Инвалидска звезда“ има у средини поље државне тробојнице, на коме је урезана мртвачка лобања испод које су укрштене две кости.

„Инвалидска звезда“ виси на врпци — траци и то:

а) носиоци златних „Инвалидских звезда“ из задруга или породица носе ове на црној врпци,

б) носиоци сребрних „Инвалидских звезда“ из задруга или породица носе их на црвеној врпци,

в) инвалидски добротвори носе златне и сребрне „Инвалидске звезде“ на врпци, на којој су утиснути зраци дуге.

Предаја „Инвалидских звезда“ врши се сваке године на дан 1. децембра.

Инвалидски добротвори, који после пријема прве „Инвалидске звезде“ буду и у будуће прилагала Народног ин-

валидском фонду, сваке године на дан 1. децембра биће одликовани златном или сребрном звездом на којој ће бити утиснута дотична година.

Поновно одликовање даје им права да минијатурне одговарајуће звезде утисну на врпцу првог одликовања као доказ поновног одликовања и захвалности.

На тај исти начин низаће на своје црне или црвене врпце нова одликовања и оне ратне жртве, које буду прилагале Народном инвалидском фонду.

§ 38

Одликовање изумрлих задруга и породица

Ако се задруга, којој припада велика златна или сребрна „Инвалидска звезда“ после рата поделила, онда ће је најпре носити отац или мајка који су дали највише жртава, па ако њих нема, носиће је последњи старешина преостале задруге, односно ако је он умро, најстарији живи задругар.

Ако је породица, којој припада средња златна или сребрна „Инвалидска звезда“ изумрла, а нема никог од ближих сродника, онда се одликовање предаје општини у којој је жртва имала своје последње стално боравиште.

Општинама ће се предавати „Инвалидске звезде“ и оних носилаца, који не би никог оставили да их наследи.

§ 39

Почасти за живота

Народни инвалидски фонд сећаће се свих добротвора у свечаним приликама, одговарајућим честиткама приликом слава, имен-дана, венчања, прославе јубилеја, рођења, великих празника, као и у данима жалости, (смрти, помена) у којим ће случајевима, поред саучешћа, наглашавати и њихов губитак за отаџбину и друштво, као и њихова добра дела и заслуге за живота.

На све јавне, дворске, државне, народне и друштвене свечаности, имају се позивати и претставници Народог инвалидског фонда и Удружења ратних инвалида, као и носиоци великих златних и сребрних „Инвалидских звезда“.

Код свих јавних свечаности има се носиоцима „Инвалидских звезда“ резервисати видно почасно место.

Јавии службеници, било у униформи или грађанском оделу и војници, без обзира на чин, дужни су на улици и јавним местима поздрављати носиоце великих златних и сребрних „Инвалидских звезда“ и одати им поштовање.

Носиоци „Инвалидских звезда“ имају првенствено право пријема код свих јавних власти, завода, предузећа и установа.

Носиоци „Инвалидских звезда“ учествују на зборовима среских повереништава Народог инвалидског фонда и на њима бирају делегата за главну скупштину овог фонда.

§ 40

Почасти при погребу

Погребу носилаца „Инвалидских звезда“ имају да присуствују по један претставник месне општине, Народог инвалидског фонда, Удружења ратних инвалида и месне државне власти или установе, било управне или војне, ако такве у месту погребца постоје.

Ако се сахрањује носилац велике златне или сребрне „Инвалидске звезде“, или лични инвалид, па у месту погребца постоји војна јединица, учествоваће и ова на погребу и умрломе одати војничке посмртне почести.

ГЛАВА III

НАКНАДА - ИНВАЛИДНИНА

§ 41

Инвалиднина за умрле жртве у ратном времену

Задруга или породица, у којој је из узрока које овај закон признаје, умрло или нестало једно или више лица у ратно време, примаће за свако такво лице по 240.— динара месечно.

§ 42

Инвалиднина за живог инвалида

За сваког живог инвалида примаће задруга или породица као таква:

1) за 20% инвалидности	Дин. 120.—
2) „ 30% „	„ 180.—

3) „ 40% инвалидности	Дин.	240.—
4) „ 50% „	„	300.—
5) „ 60% „	„	360.—
6) „ 70% „	„	420.—
7) „ 80% „	„	480.—
8) „ 90% „	„	540.—
9) „ 100% „	„	600.—
10) „ преко 100% „	„	900.—

За преко 100% привредно неспособне сматрају се инвалиди, који су слепи на оба ока, или немају обе ноге или обе руке, или немају једну ногу и једну руку, или који су због рана или обољења (нарочито туберкулозе) толико непокретни и везани за постељу да им је потребна стална туђа помоћ.

Ако инвалид нема кућне задруге или породице, онда се инвалиднина у горњим износима досуђује и исплаћује инвалиду лично, с тим, да на случај његове женидбе, без поновног суђења, прелази у заједничко право и уживање његове нове породице.

§ 43

Инвалиднина за умрлог инвалида и жртву умрлу у мирно доба

После смрти инвалида, без поновне пријаве и суђења исплаћује се његовој задрузи или породици

ако је инвалид имао 20%	Дин.	60.—
30%	„	90.—
40%	„	120.—

више процената неспособности, исплаћује се по 240.— динара месечно.

§ 44

Више инвалиднина

Инвалиднина, одређена по §§ 41, 42 и 43 овог закона припада задрузи или породици понаособ за сваку умрлу или још живу жртву.

§ 45

Инвалиднина инвалидских добротвора и њихових породица

Инвалидским добротворима и њиховим породицама, ако падну у немаштину, доделиће Народни инвалидски фонд према висини њихових прилога, или њиховом раду и њиховој стварној потреби, једну од предњих инвалиднина за скроман, али достојан живот.

§ 46

Трајање инвалиднине

Задруга или породица уживаће инвалиднину све дотле, док буде у животу:

- а) инвалид у смислу овог закона,
- б) деда или баба, отац или мајка, или удова жртве, или
- в) дете или неко друго лице, за које се старала умрла жртва, или се то лице старало за умрлог или његову породицу.

Удајом или преудајом, женско лице губи право на инвалиднину, односно на свој удео у њој, али се може користити правом из § 59.

§ 47

Привремена и стална инвалиднина

Привремена инвалиднина додељује се само инвалидима, док не буду оглашени за сталне, што мора да следује најдоцније за 4 године.

Свим осталим жртвама додељује се стална инвалиднина.

ГЛАВА IV

РАЗНЕ СОЦИЈАЛНЕ ПОМОЋИ

§ 48

Стални додаци

Народни инвалидски фонд даваће:

1) инвалидима са преко 100% инвалидности месечни додатак од 600—900 динара према већој или мањој потпуној неспособности за рад.

2) Инвалиду-носиоцу одличја „Карађорђевог звезде са мачевима“ по 120 динара месечног додатка.

3) Инвалиду који је одликован златном „Обилићевом медаљом за храброст“ по 60 динара, а оном са сребрном по 30 динара месечно.

Додатке под 2 и 3 имаће и задруге, односно породице умрлих носилаца тих одличја.

§ 49

Повремени додаци

Народни инвалидски фонд даваће:

1) сиромашним породицама за сваког породичног члана, који не привређује или не добија неки додатак или пензију са друге стране, дневни додатак који не може да буде мањи од цене за 1 кгр. црног хлеба,

2) лицима, која су старија од 70 година, као и млађима, ако су потпуно неспособна за рад и сиромашна, уместо предњег додатка, најмање 120 динара месечно.

3) инвалидима-резервним официрима и њиховим породичним члановима, односно породицама погинулих или умрлих резервних официра, додатке у смислу првог става који се међутим повећавају до износа, које лично или за породичне чланове, с обзиром на чин у војсци, примају њихови још живи пензионисани другови, или породице таквих умрлих другова.

4) бивши активни официри — инвалиди, без обзира колико су година провели у активној служби, примаће исте принадежности, као и активни официри истог чина.

§ 50

Инвалидски домови и азили

У свакој бановини основаће Народни инвалидски фонд по један „Инвалидски дом“, у коме ће издржавати инвалиде, па и друга за рад неспособна или остарела лица, ако су сиромашног стања, а припадају задругама или породицама жртве у смислу овог закона.

За трошкове издржавања у инвалидским домовима важе прописи § 27 овог закона.

Према расположивим местима примаће се у ове домове и сиромашни и остарели ратници, иако нису оглашени за инвалиде.

Код инвалидских домова држаће се по могућству већа пољопривредна економија, на којој ће се сеоска мушка или женска деца усавршавати у разним гранама пољопривреде и разним сеоским занатима и пословима домаћинства, док ће производи економије у првом реду служити за исхрану живља у дому.

У сваком бановинском, или другом инвалидском градском средишту, отвориће се по један азил за пролазеће инвалиде и остала лица, заштићена овим законом, у коме ће, кад долазе по свом послу, моћи наћи бесплатно преноћиште и јевтину храну за ограничено време.

§ 51

Лечење и протезе

Као једна од основних и најважнијих дужности Народног инвалидског фонда, поставља се лечење оболелих и чување са јачањем здравља породица и лица заштићених овим законом.

Искључиво на свој трошак, Народни инвалидски фонд даваће протезе (вештачке делове тела и друга ортопедска помагала: ортопедске ципеле, бандаже, колица, штаке и т.д.):

а) свима инвалидима по овом закону,

б) свима осталим сиромашним богаљима и сакатима, пре свега деци, које штити овај закон и то нарочито онда, ако им прети опасност, да ће због озледе или обољења или њихових погоршања у већој мери, или потпуно или трајно изгубити способност за рад.

Исто тако има право на потпуно бесплатно болничко или амбулантно лечење, инвалид за све болести, због којих је био оглашен за инвалида, као и за сва њихова доцнија погоршања и компликације.

За чување и јачање здравља и за лечење свих осталих болести и потребно опорављење чланова задруга и породица, које штити овакав закон, а сиромашног су стања, Народни инвалидски фонд трошиће годишње најмање просечно по 100.— динара на 1 породицу,

Ову здравствену акцију изводиће Народни инвалидски фонд у првом реду преко Савеза здравствених задруга, који ће се постарати, да се такве задруге што пре оснују и по

оним срезовима у којима још не постоје, У те здравствене задруге могу ступати и остали грађани.

§ 52

Лечење по бањама и климатским местима

Власници хотела, пансиона и преноћишта по бањама, на мору и климатским местима, дужни су да током целе сезоне по сниженој цени примају на преноћиште, лечење и опорављење извештан број лица, које штити овај закон, но највише до 3⁰/₀ свих њихових годишњих гостију, ако то буде затражио Народни инвалидски фонд.

Лекари у свим тим местима дужни су да бесплатно лече лица, која им буде упутио Народни инвалидски фонд.

Лица, које Народни инвалидски фонд упућује у предња места на лечење и опорављење, ослобођена су од свих бањских и других пристојба на ноћивање и т. д.

§ 53

Хитна лекарска помоћ

У хитним случајевима сваки је лекар, без разлике, дужан без тражења хонорара да укаже прву помоћ лицу које штити овај закон.

Његову услугу наградиће Народни инвалидски фонд.

§ 54

Опште просвећивање и стручна обука

Народни инвалидски фонд стара се:

а) у својим посебним инвалидским школама: за следе и глувонеме, као и за све оне богаље и сакате, или са другим мањинама, којима би нарочито вежбање и школовање (реедукација) могли повратити или побољшати њихову радну способност,

б) преко јавних, друштвених и приватних установа за опште просвећивање својих штићеника у васпитном и стручном духу у оним знањима, која су им потребна у раду.

в) давање благодетења (стипендије) оним својим штићеницима, који би хтели да изуче, или да се усаврше у оним техничким и привредним пословима за које оскудевамо у домаћим стручњацима.

За лица под тач. а) овог параграфа ово школовање је обавезно, ако његову корисност и потребу утврди лекарска комисија Народног инвалидског фонда.

За издржавање важе одредбе § 27 овог закона.

Вежбањем или школовањем, повраћена или повећана способност за рад, не смањује стални проценат инвалидности и на основу њега досуђену инвалиднину.

Надлежни министри овлашћују се да могу скратити прописано ученичко и помоћничко доба, кад неко овим законом заштићено лице хоће да изучи неку привредну струку по закону о радњама.

§ 55

Служба и рад

Чланови задруга или породица, заштићени овим законом, имају права да код једнаких услова, пре сваког другог, добију службу или рад код државе, самоуправних и осталих јавно-правних тела, као и код акционарских друштава у опште, или код корпорација, установа, удружења и предузећа ма које врсте, која од државе или других јавних тела уживају неку повластицу или новчану помоћ.

Ни једно ново или упражњено чиновничко, службеничко, или радно место, у опште, код поменутих надлештава, установа, удружења, корпорација и предузећа, не може се попунити, док није претходно јављено Народном инвалидском фонду и од њега добивен одговор. да нема лица, која би имала право првенства и потребе за ту службу и рад.

Не може се закључити ни један уговор по закону о државном рачуноводству, чија вредност премаша 100.000 динара, док уговорач не поднесе потврду Народног инвалидског фонда, да је Фонду дао обавезу, да ће по његовом захтеву уполитити извештан број лица заштићених овим законом.

Министарски савет прописаће уредбом:

1) која су службена и радна места у јавној државној и самоуправној служби искључиво задржана за лица заштићена овим законом, и

2) да су у случају потребе, на захтев Народног инвалидског фонда, како сва јавна надлештва, тако и сва приватна предузећа и пољопривредна имања која у послују више

од 20 службеника и радника — дужна да највише до 5% приме у службу или на рад лица, која штити овај закон.

Инвалидност не сме да буде разлог непримању, отпуштању, запостављењу и смањивању плата, надница и разних других принадлежности, ако заштићено лице иначе испуњава службене или радне услове.

§ 56

Самостални привредни рад

Задругама и породицама жртава, које штити овај закон, а станују у једној општини и баве се земљорадњом, даваће Народни инвалидски фонд у границама могућности: земљиште, грађу, семење, стоку, кошнице, саднице и пољопривредне справе и алатке ит.д. с тим, да се наизменично њима служе, или да их споразумно деле и да се узајамно испомажу у својим радовима, а нарочито да помажу оне породице и задруге, које оскудевају у одраслој мушкој снази и теглећој стоци.

Уколико још има државне или самоуправне земље, која би се могла припремити за стварање мањих али способних пољопривредних газдинстава, она ће се током првих 5 година после ступања овог закона на снагу, путем поклона или куповине, предати Народном инвалидском фонду.

Сва државна, самоуправна и остала јавно-правна надлештва, установе и предузећа, дужна су, пре но што би ма коју од својих непокретности продала или издала у закуп, да о томе на 3 месеца раније извести Народни инвалидски фонд.

Инвалиду, односно сваком слепом, глувонемом или иначе инвалидном лицу, које буде свршило посебну инвалидску школу или стручни течај, даће Народни инвалидски фонд по нешто ствари или новца на поклон као почетни капитал.

Лица заштићена овим законом, која отпочну неко самостално привредно занимање, за које је потребно овлашћење или нека дозвола и разне јавне исправе, ослобођена су од прве таксе за такву дозволу и сва потребна уверења и прилоге. Предње важи и за разна друга слободна занимања.

§ 57

Раздужење ратних жртава

Уколико задругама, породицама и лицима које штити овај закон, њихови дугови нису олакшани Уредбом о ликви-

дацији земљорадничких дугова или неком другом Уредбом, Министарски савет ће у року од 1 године по ступању овог закона на снагу, донети Уредбу са законском снагом, којом ће им смањити и олакшати отплату њихових обавеза и у тој Уредби предвидети, да се отплата одн. исплата може извршити и у инвалидским обвезницима по §§ 108 и 109 овог закона.

§ 58

Зајмови

Откупнина инвалиднине у смислу досадашњих закона неће се више давати, али ће Народни инвалидски фонд задружи или породици жртве по овом закону дати зајам, чија ће висина бити израчуната по начелима технике осигурања, на основу инвалиднине и додатка, година старости и способности за рад, но с тим, да се за отплату зајма може задржати највише $\frac{1}{2}$ износа месечне инвалиднине и додатка.

Уместо зајма у новцу, може се под истим условима дати и земљиште, или преузети отплата дугова код повериоца у смислу § 57 овог закона.

§ 59

Инвалидски мираз

Женско лице, заштићено овим законом, приликом удаје или преудаје, ако је једини уживалац инвалиднине, добиће том приликом сву своју инвалиднину и додатке, које би иначе имало да прими још до свог пунолетства, а удовица највише за 3 године.

Такав инвалидски мираз може се дати и оном женском лицу које није искључиви уживалац инвалиднине, но само са престанком свих осталих уживалаца инвалиднине и то највише у износу њеног удела у инвалиднини и додацима.

§ 60

Првенства

Јавно надлештво, од чијег слободног избора зависи да ли ће некоме дати какву дозволу, повластицу, службу, рад или помоћ у новцу или стварима, дужно је код једнаких услова, да једно или друго од предњег да лицу, које штити овај закон.

§ 61

Ослобођења

Лица, која штити овај закон, као и њихова деца, ослобођена су од плаћања школарине.

Задруге, породице и лица, која штити овај закон, ослобођена су од кулука, ако су сиромашног стања.

§ 62

Бесплатна и повлашћена возња

Инвалиди, па и остала лица, која штити овај закон, имају права на бесплатну возњу на поласку и повратку железницама бродовима и аутомобилима, којима управљају држава, јавна тела, или установе и предузећа, која од јавних тела уживају неку повластицу или помоћ у новцу (субвенцију), кад по позиву Народнoг инвалидског фонда и његовог повереника путују у циљу стицања, указивања, или примања неког права, или помоћи по овом закону.

Право на бесплатну возњу имају и:

а) пратиоци више од 100% инвалида и осталих слепих, сакатих, или иначе за путовање неспособних лица,

б) органи Народнoг инвалидског фонда у службеним путовањима,

в) делегати Народнoг инвалидског фонда за његову годишњу скупштину,

г) делегати разних одбора Удружења ратних инвалида кад путују на своје седнице, скупштине и званичне свечаности, и

д) лица која путују на ратничка гробља (§ 32).

Као доказ за право на бесплатну возњу служи објава Повереништва Народнoг инвалидског фонда, уз чланску легитимацију са фотографијом, коју издаје Удружење ратних инвалида.

По приватним пословима имају лица, која штити овај закон, права 24 пута годишње на 50% повлашћену возњу на поласку и повратку на свима саобраћајним средствима која спомиње први став овог параграфа.

§ 63

Погребна помоћ и трошкови

Задрузи или породици, у којој умре лице заштићено овим законом, припада на име погребне помоћи тромесечни износ његове инвалиднине, односно његовог удела у њој и разних његових личних додатака.

Уколико жртва по овом закону не буде сахрањена о државном трошку, а породица жели да буде сахрањена у њеној средини, трошкове преноса сноси Народни инвалидски фонд, који ће накнадити трошкове погребња.

Погребни трошкови припадају и оном Удружењу ратних инвалида, које ће такву жртну достојно сахранити, ако није оставила за собом никога од својих.

§ 64

Право на лечење, стручну обуку, бесплатну возњу и хитну помоћ пре решења о досуђеној инвалиднини

На лечење, протезе, стручно школовање, бесплатно путовање и хитну помоћ, има права и лице које је лекарска комисија огласила бар за привременог инвалида у смислу овог закона.

ГЛАВА V

НАРОДНИ ИНВАЛИДСКИ ФОНД

§ 65

Његов правни положај и задатак

Народни инвалидски фонд је самостална установа, способна да стиче права, имовину и обавезе, са седиштем у престоници Државе и под највишом заштитом Њ. В. Краља, и коме је задатак:

1) да у народу, а нарочито у омладини и будућим покољењима побожно чува имена, примере, дела и предања оних, који су творци и жртве нашег ослобођења и уједињења,

2) да стиче, прикупља и троши новчана средства за покриће свих потреба по овом закону,

3) да организује, усредсређује и води целокупно државно, друштвено и приватно старање о ратним жртвама,

4) да решава и извршује све оно што овај закон наређује у погледу народног признања и сећања, инвалиднине и социјалних помоћи и то како данас, тако и у будуће,

5) да се стара о нашим ратним жртвама у иностранству, као и о страним ратним жртвама код нас,

6) да прибира историјске податке о свима ратним жртвама, како о официрима, тако и о подофицирима и редовима и о свима учесницима у ослободилачким ратовима и да сачува њихова имена од заборава,

7) да Њ. В. Краља, Краљевске Намеснике, Народну скупштину, Сенат, Краљевску владу, као и сву јавност, редовно обавештава о стању и потребама наших ратних жртава, стављајући им сходне предлоге за корисна и практична решења њихових потреба и оправданих жеља, и

8) да у народу популарним предавањима, својим издањима, брошурама и другим погодним начинима, велича дела ратних жртава и уздиже ратнички морал у редовима нових покољења.

§ 66

Органи Народног инвалидског фонда

За извођење својих задатака Народни инвалидски фонд има:

- а) главни управни и надзорни одбор,
- б) повереништва,
- в) лекарске комисије,
- г) изабране инвалидске судове и
- д) годишњу скупштину

§ 67

Главни управни одбор Народног инвалидског фонда

У Београду постоји Главни управни одбор Народног инвалидског фонда, који састављају :

Од стране Државе :

- 1) Министар социјалне политике и народног здравља као престедник,
- 2) министар војске и морнарице,
- 3) министар финансија,
- 4) министар пољопривреде,

5) претседник Касационог суда,

6) претседник Државног савета и

7) генерални директор Управе државних монопола.

Од стране Удружења ратних инвалида:

пет претставника које бира Средишни одбор Удружења ратних инвалида,

Од стране удружења :

један претставник кога бирају споразумно Удружење носилаца Карађорђевог звезде са мачевима, Удружење резервних официра и ратника, Савез добровољаца и Југословенска унија за заштиту деце и један претставник Главног задружног савеза Краљевине Југославије.

§ 68

Главни надзорни одбор

Главни надзорни одбор Народног инвалидског фонда састављају:

- 1) претседник Главне контроле као претседник,
- 2) претставник Народне скупштине,
- 3) претставник Сената,
- 4) два претставника Средишног одбора Удружења ратних инвалида, и
- 5) један претставник кога бирају удружења поменута у § 67.

§ 69

Постављења и заменици

Претставници Државе чланови су Управе Народног инвалидског фонда по свом положају.

Претставнике Народне скупштине и Сената одређују њихови претседници.

Остале чланови одређују поменута удружења.

Сваки члан Управног и Надзорног одбора има свог заменика, кога сам одређује на одређено време или за сваку седницу и који га пуноправно заступа у свима правима и дужностима.

§ 70

Врховни делегати

Седницама Главног управног и надзорног одбора и годишњим скупштинама Народног инвалидског фонда при-

суствују и по један делегат Њ. В. Краља, Краљевских Намесника, Народне скупштине, Сената и Претседника Владе.

§ 71

Устројство и особље Народног инвалидског фонда

Послови Народног инвалидског фонда подељени су на 5 одељења:

- 1) управно
- 2) инвалидски архив
- 3) за пропаганду и друштвену сарадњу
- 4) за социјалну помоћ и
- 5) привредно-рачунско одељење.

Свима пословима по овом закону и одлукама Главног управног одбора руководи управник, у рангу помоћника министра, а у појединим одељењима начелници, у рангу начелника министарстава.

Свако одељење се дели на потребне отсеке и реферате које воде указни чиновници, који се постављају на предлог Министра социјалне политике, у сагласности са Главном управом, што важи и за управника и начелнике одељења.

Неуказном особљу мора се обезбедити помоћ за случај болести, несреће, изнемоглости, старости и смрти.

Већина целокупног особља Народног инвалидског фонда мора се постављати из редова лица заштићених овим законом, а остала таква, која се истичу својим радом за жртве рата.

§ 72

Предрачун и завршни рачун

Народни инвалидски фонд има свој предрачун и завршни рачун, које сваке године ставља до знања Народној скупштини и Сенату, Краљевској влади и Главној контроли, а преко „Службених новина“ и свога листа „Ратни инвалид“ објављује и јавности.

§ 73

Годишња скупштина Народног инвалидског фонда

На годишњој скупштини учествују чланови Главног управног и надзорног одбора, врховни делегати, по један де-

легат из сваког среза, кога одређује конференција претставника власти, општина, удружења и самих жртава из дотичног среза.

§ 74

Искључива права Народног инвалидског фонда

Народни инвалидски фонд има искључива права:

1) закупа свих ресторација, бифеа, крчми, кантина, продавница дувана, новина, поштанских и таксених марака итд. на железничким станицама, бродовима и по свима војним и осталим државним зградама и земљиштима.

2) свих нових и истеклих дозвола за угледну, или самосталну мало-продају монополисаних предмета.

3) свих нових, или истеклих концесија за биоскопе и новинске агенције за продају и растурање страних новина, часописа, илустрација итд.

4) свих нових, или истеклих концесија за аутомобилски саобраћај, изузимајући онај у самим градовима.

5) штампање и продају играћих карата, домина, карата за томболу и остале игре на срећу, улазнице за трке, утакмице, спортске приредбе итд.

6) приређивања „Народне лутрије“, у којој ће 50% згодитака бити удели у срећкама Државне класне лутрије, или друге хартије од вредности,

7) оглашавање на свима државним објектима и обрасцима, на којима је могућа реклама на пр.: на телеграфским бланкетима, признаницама: радиа, водовода, електрике, на трамвајским и биоскопским картама итд.

8) истраживања и искоришћења племенитих метала (сребра, злата, платине итд.).

9) отварања и држања локала и касина где се коцка на срећу, у колико их управна власт уопште буде одобрила, и

10) продаје свих старих расходованих државних ствари (старудије, фурде, отпадака итд.).

Ова искључива права искоришћаваће Народни инвалидски фонд, или у својој режији, или преко Удружења ратних инвалида и њихових задруга и других привредних организација, или преко оних предузећа или лица, која се буду оба-

везала, да ће уполити највећи број лица заштићених овим законом и да ће дати што већи загарантовани приход за Народни инвалидски фонд.

§ 75

Имовина и приходи Народног инвалидског фонда

Имовину Народног инвалидског фонда сачињавају:

I. Непокретности

а) Ортопедски заводи и радионице протеза у Београду, Загребу и Требињу, као и у Сплиту, пошто се претходно откупи ортопедска радиона Обласног одбора Удружења ратних инвалида у Сплиту.

б) Санаторијуми за туберкулозне инвалиде на: Голнику, Брестовцу и у Сурдулици.

в) Заводи за слепе у Земуну, Загребу и Љубљани,

г) Инвалидски дом за изнемогле у Мославини и зграда на Мирју у Љубљани,

д) Здравилишна зграда у Роџашкој Слатини, која је некад припадала „Комисији за опскрбу враћајућих се војника“ у Љубљани и зграда у Доленским Топлицама,

ђ) Инвалидски дом, задужбина пок. Обрена Јанковића у Врњачкој Бањи и

е) Земљишта и зграде које буде Народни инвалидски фонд стекао куповином, или поклоном за своје сврхе.

II. Капитали

1) Од 98,098.000 динара у обвезницама 2¹/₂% ратне штете

2) у 10.000 динара акција Српског бродарског друштва.

3) у потраживању од 20 милиона динара, колико му Држава дугује на име субвенције по Инвалидском закону од 1921 године,

4) у потраживању од 8 милиона динара, колико му Држава дугује на име субвенције по Инвалидском закону из 1929 године,

5) у потраживању од 9 милиона динара колико му Држава још дугује на име зајма за подизање зграде Министарства социјалне политике,

6) у потраживању од 2,400.000 динара на име зајма за зграду Закладне болнице у Загребу, као и за остатке узетог новца за подизање разних зграда, поликлиника итд. из овог фонда, и

7) из инвалидских обвезница које ће добити по § 109 овог закона.

III. Задужбине

Задужбине, које му буду поклонили или завештали његови добротвори:

а) дајући му извесну суму новаца, хартија од вредности, земљишта, зграде или своја потраживања са назначењем, да то има да буде њихова задужбна жртвама рата и с тим, да се само њени приходи могу годишње трошити, или

б) одрицањем на своју инвалиднину, коју ће, место њих, примати Народни инвалидски фонд и са њом управљати по свом нахођењу или у смислу предње тачке.

IV. Приходи

1) од његових непокретности, капитала и задужбина,

2) од искоришћавања искључивих права по § 74 овог закона и листа „Ратни инвалид“,

3) од „Инвалидског коша“ и „Инвалидског прилога“ како је одређено у прилозима А и Б на крају овог закона,

4) од 2⁰/₀₀ по чл. 99 а Закона о државном рачуповодству,

5) од згодитака и добитака по Закону о исплати ратне оштете,

6) од исплате застарелих месечних инвалиднина, или додатака,

7) од државног удела у фабрикационој уштеди Управе државних монопола,

8) од казни по овом и осталим законима,

9) од буџетских дотација државе, Народне скупштине, Сената, бановина, градских и сеоских општина,

10) од зајмова, и

11) од разних неподвижених извора.

§ 76

Зајмови

Уколико би се за успешно помагање ратних жртава, због недостатка редовних средстава, указала потреба да На-

родни инвалидски фонд закључи неки зајам на дужи или краћи рок, Фонд ће такав зајам, уз гаранцију Државе, закључити у земљи, или на страни, но у споразуму са Краљевском владом, која ће таквом зајму признати сва ослобођења и олакшице, које у највећој мери ужива ма који од државних зајмова.

Као јемство за такав зајам могу се дати у пуном или делимичном износу, односно вредности:

- 1) приходи од фондових непокретности, капитала и задужбина,
- 2) приходи од његових искључивих права,
- 3) једна половина прихода од обвезница „Инвалидског прилога“ и
- 4) сума, на коју се буде обавезала Држава преко Министра финансија.

§ 77

Лист „Ратни инвалид“

Као службени гласник Народног инвалидског фонда и Удружења ратних инвалида, излазиће недељно, а према потреби и чешће, лист „Ратни инвалид“, који ће поред чланака о раду за ратне жртве, доносити и законске и управне прописе и упутства, имена и прилоге инвалидских добротвора, имена и казне оних, који буду губили инвалидска права, или буду кажњавани по овом закону, као и друге вести и огласе.

§ 78

Ослобођења Народног инвалидског фонда

Народни инвалидски фонд ослобођен је од плаћања свих пореза, такса и других државних и самоуправних пореза, намета и дажбина.

Његова преписка ослобођена је од сваке поштарине, што важи и за телеграме и новчане пошиљке, а плаћа возарину као „Друштво црвеног крста“.

ГЛАВА IV

УДРУЖЕЊЕ РАТНИХ ИНВАЛИДА

§ 79

Обавезно Удружење јавно-правног значаја

Све задруге, породице и лица, која штити овај закон, састављају „Удружење ратних инвалида Краљевине Југосла-

вије“, и изван њега не могу уживати права и помоћи по овом закону.

Свако лице, које штити овај закон, добија од свог месног удружења ратних инвалида чланску књижицу, у којој ће бити његов опис и уписана сва права која му лично припадају.

§ 80

Задатак Удружења ратних инвалида

Удружење ратних инвалида има за своје главне задатке:

- а) да окупља све жртве по овом закону и њихове потомке, које ће васпитавати у духу наших предака,
- б) да у земљи и иностранству буде једини законити претставник ратних жртава Краљевине Југославије,
- в) да ради за мир међу народима и друштвеним словјевима,
- г) да као законити претставник и заступник својих чланова, у њихово име подноси све претставке, пријаве, молбе и жалбе и да у њихово име прима сва саопштења, решења, пресуде, одлуке, инвалиднину, разне помоћи итд. по овом закону, као да су их они лично поднели, односно примили,
- д) да буде званични повереник Народног инвалидског фонда и да у својству јавног органа и као такав врши све послове, које му Народни инвалидски фонд у смислу овог закона буде поверио,

ђ) да сарађује у државним, друштвеним и приватним акцијама за сузбијање кријумчара дувана и других фискалних кривица, и

е) да и оно ствара морална и материјална средства за што боље збрињавање наших ратних жртава и њихових потомака, како данас, тако и кроз сва будућа покољења.

Слава - друштвени празник Удружења ратних инвалида је 6 новембар као успомена на дан развијања његове заставе, коју је поклонио и кумовао јој на освећењу Блаженопочивши Краљ Александар Ујединитељ.

§ 81

Устројство и одговорност Удружења ратних инвалида

Удружење ратних инвалида има у Београду свој средишни, у свакој бановини бановински, у сваком или више

срезава, по један срески, а у свакој, или више општина по један месни одбор.

У погледу својих друштвених ствари Удружење ратних инвалида је аутономно, а као повереник Народног инвалидског фонда стоји под његовим надзором.

Чланови управних и надзорних одбора Удружења ратних инвалида као и њихово службеничко особље у повереним им пословима, одговарају у смислу § 93 овог закона.

§ 82

Ослобођења Удружења ратних инвалида

Преписка Удружења ратних инвалида и његових одбора, као званична, ослобођена је од сваке таксе и поштарине.

Удружење ратних инвалида и његови одбори, ослобођени су од сваког пореза и самоуправних приреза, као и других намета и дажбина.

Удружење ратних инвалида и сви његови одбори ослобођени су од свију напред побројаних оптерећења и за све грађевине, санаторијуме, установе, летовалишта, одморишта, морска купатила, феријалне колоније итд. тј. за све што је намењено, или чији се приход употребљава за социјално, здравствено и материјално снажење ратних жртава.

§ 83

Чланарина и субвенција Удружења ратних инвалида

Свака задруга, или породица жртава по овом закону, плаћа Удружењу ратних инвалида на име чланарине 1% од својих месечних инвалиднина и додатака, а за сваког заштићеног члана још по 0.50 дин. месечно.

Народни инвалидски фонд даје Удружењу ратних инвалида на име сталне месечне помоћи сваког месеца исту онолику суму, колико плаћају на име чланарине у њему учлањене задруге, породице и лица.

Из предњих извора Удружење ће најпре подмирити све личне и материјалне расходе својих канцелирија, а остатак употребити на разне врсте социјалних помоћи.

Повластице, које су пре овог закона дате, или се буду убудуће давале Удружењу ратних инвалида, не могу се дати и неком другом физичком или правном лицу.

Када се буду издале инвалидске обвезнице у смислу § 108 овог закона, појединцима ће се исте издати у износима који ће бити заокружени на 100 динара, а вишкови у десетицама и јединицама припадају попола Народног инвалидском фонду и Удружењу ратних инвалида, којима ће се за износ припадајућих вишкова издати инвалидске обвезнице.

ГЛАВА VII ПОСТУПАК

§ 84

Коме се даје пријава, молба или жалба

Ко год мисли, да по овом закону може тражити неко право или помоћ, пријавиће се усмено или писмено месном или среском одбору Удружења ратних инвалида у подручју свог сталног пребивања.

Преко истих одбора подносиће се и све жалбе и примаће се и сва саопштења, решења, одлуке и инвалиднина, додаци и разне помоћи.

Исто тако ће само Удружење ратних инвалида, за све и за сваког свог члана, прибављати све потребне податке, доказе, уверења, преписе итд. за њихова права и помоћи, које би требало тражити код управних, пореских, војних, судских, општинских, црквених и осталих јавних власти, установа, завода и предузећа.

§ 85

Ко решава

О неспособности, или смањеној способности за рад и проценту инвалидности, решавају лекарске комисије Народног инвалидског фонда.

О давању и одузимању народног признања и инвалиднине и разним казнама по овом закону, решавају његови избрани инвалидски судови.

О указивању разних помоћи, решава или сама управа Народног инвалидског фонда, или оно његово повереништво (Удружење ратних инвалида) коме то право решавања буде поверила Главна управа Народног инвалидског фонда.

Све врсте помоћи, било у новцу, или стварима, иду искључиво преко повереништва, а никако директним путем.

§ 86

Лекарске комисије

У седишту сваког војног округа постоји лекарска комисија за преглед лица, чија се неспособност за рад и њен проценат има утврдити, било да то тражи Народни инвалидски фонд, или заштићено лице.

Лекарску комисију састављају: командант војног округа или његов заменик, 1 војни лекар и 2 грађанска лекара, од којих једнога одређује Народни инвалидски фонд, а другог Удружење ратних инвалида, односно његов одбор у дотичном месту.

Против одлуке прве лекарске комисије може се у року од 60 дана поднети жалба вишој лекарској комисији, коју код Команде дивизијске области састављају: њен командант или његов заменик, 2 војна лекара и 2 грађанска лекара, од којих двојицу одређује Народни инвалидски фонд, а двојицу Удружење ратних инвалида, односно његов одбор у дотичном месту.

И без жалбе заинтересованог лица имају се предмет и лице упутити вишој лекарској комисији, ако су у првој комисији мишљења лекара подељена.

Ако су мишљења лекара и у другој комисији подељена на равне делове, предмет иде Врховној инвалидској комисији, чије је мишљење коначно.

Свако лице које иде на лекарско - комисијски преглед, има права да собом поведе свог лекара, или донесе његово написано мишљење. Усмене и писмене исказе тог лекара комисије морају узимати у обзир и приложити их осталим својим актима.

Лекарске комисије раде по Упутству о утврђивању инвалидности ратних жртава, које прописује Министар социјалне политике и народног здравља.

§ 87

Инвалидски избрани судови

Избрани инвалидски судови Народног инвалидског фонда решавају о признању и одузимању народног признања и инвалиднине, као и о казнама по овом закону.

У Београду и у сваком бановинском месту постоји по један Избрани инвалидски суд — по потреби са више одељења —, који састављају: 1 државни судија кога одређује Министар правде као претседника и по 2 члана — правника, од којих по једног одређује Народни инвалидски фонд, а другог Удружење ратних инвалида, односно његов одбор из дотичног места.

Против пресуде бановинског инвалидског Избраног суда може се у року од 60 дана поднети жалба Врховном инвалидском суду у Београду, кога према потреби у више одељења састављају: 3 државне судије, које поставља Министар правде, међу њима једнога као претседника и по 2 члана - правника, од којих по једног одређује Народни инвалидски фонд, а другог Средишни одбор Удружења ратних инвалида у Београду;

Судије чланови могу бити и жене - правници и то нарочито, када се расправљају ствари мајки, удовица, жена и деце.

Ради једнообразне примене појединих одредаба овог и ранијих инвалидских закона, може претседник сваког одељења Врховног инвалидског суда сазвати заједничку седницу свих његових одељења и судија. Одлуке које буде донела таква седница, обавезне су за сва одељења Врховног и за све бановинске избране инвалидске судове.

За свако лице, чији се предмет расправља пред инвалидским судовима, заступаће Државу државни правобранилац, а заинтересовано лице адвокат, кога ће одредити Удружење ратних инвалида.

Поступак и пословање инвалидских избраних судова прописује Министар социјалне политике у споразуму са Министром правде.

§ 88

Обнова лекарског прегледа

Инвалидно лице има права тражити понован лекарско - комисијски преглед и то сваке године, чим му бар један лекар Удружења ратник инвалида потврди, да му се његово здравље или способност за рад од последњег лекарско - комисијског прегледа у знатној мери погоршала.

Обнова суђења (Ревизија)

На штету задруге, породице или појединог лица, које штити овај закон, може Народни инвалидски фонд тражити ревизију, како то прописију § 22 овог закона.

У корист предњих могу тражити поновно суђење и Народни инвалидски фонд и Удружење ратних инвалида и поједине кућне задруге, породице или лица, ако могу доказати, да се у првој пресуди поткрала грешка, која се не подудара са чињеницама које су током суђења сведоцима или јавним исправама утврђене, или кад се после прве пресуде дознају нове чињенице и докази.

Предлог за обнову суђења подноси се преко Удружења ратних инвалида изабраном инвалидском суду, који је донеоранију пресуду.

ГЛАВА VIII**ОДРЕДБЕ О ГУБИТКУ ПРАВА И КАЗНАМА**

§ 90

Немају права

Народно признање, инвалиднину и разне помоћи по овом закону не може добити кућна задруга, породица или оно лице, које је:

а) само себе осакатило, или себи навукло болест, да би избегло вршење војне или наређене грађанске дужности,

б) побегло из војске, или са дужности, или осуђено због велеиздаје,

в) за време рата, или непријатељске окупације, нечовечно поступало са нашим људима, и

г) учинило самоубиство без душевног растројства.

Не може стећи горња права и помоћи ни оно лице, које би задруге, породице, или лица по овом закону, помагало у предњим радњама.

§ 91

Губе право

На већ досуђено народно признање и инвалиднину губе право лица заштићена овим законом и инвалидски добротвори:

а) за увек, ако буду осуђени на смрт, или доживотну робију, или на трајан губитак часних права,

б) за време издржавања казне, односно док трају законске последице казне, лица која буду судом осуђена на краћу и блажу казну, или која буду осуђена по закону о разним фискалним кривицама на новчану казну, која би претворена у затвор износила више од једног месеца затвора.

По тужби сваког грађанина Народном инвалидском фонду и Удружењу ратних инвалида, могу се инвалидска права за краће или дуже време одузети и оном лицу, које чини злоупотребе са разним правима и помоћима, нарочито ако занемарује своју задругу или породицу, или се одаје коцки, пијанству или разврату.

Не сматра се развратом рођење ванбрачног детета, које мајка добро негује и лепо васпитава.

Осуђени пресудом губи целу инвалиднину и све своје додатке само онда, ако је он једини њихов уживалац, иначе губи само свој удео, који се израчунава према броју овлашћених и признатих уживалаца.

За време од пресуде до истека законских последица, осуђени не сме носити одличја, која су му овим законом лично дата, или поверена да их носи у име задруге, или породице.

Губитак инвалидских права објављује се преко листа „Ратни инвалид“.

§ 92

Одговорност јавних органа

Одговорни старешина јавног надлештва, завода, установе, или предузећа, која спомиње § 60 овог закона, ако се буде свесно или у грубој немарности огрешио о прописе §§ 55 и 60 овог закона, поред евентуалних дисциплинских казни, биће кажњен и новчано од 500 — 50.000 динара у корист Народног инвалидског фонда.

§ 93

Одговорност особља Народног инвалидског фонда и Удружења ратних инвалида

Органи и особље Народног инвалидског фонда и Удружења ратних инвалида, одговарају за своје пословање дис-

циплински, као јавни службеници по Чиновничком закону, а поред тога и новчано од 500— до 50.000— динара у корист Народног инвалидског фонда.

§ 94

Казне за ометање рада Народног инвалидског фонда

Орган јавне власти, или осталих установа, предузећа, радњи, и приватна лица, која подлежу давању „Инвалидског прилога“, у смислу одредбе прилога под Б), ако на време, или у пуном износу не плаћају што су дужни платити, или наплатити за Народни инвалидски фонд, или који његовим ревизорима на први њихов захтев не поднесу све потребне податке или пословне књиге, — казниће се новчано са 5000 до 100.000 динара у корист Народног инвалидског фонда.

§ 95

Новчана казна или затвор

Ако се новчана казна не би могла наплатити, осуђени ће за сваких 50 динара досуђене новчане казне одлежати 1 дан у затвору, но највише до 1 године.

Смрт прекида издржавање затвора, а новчана казна се наплаћује из заоставштине и имовине умрлог.

У оправданим случајевима, Народни инвалидски фонд може одгодити плаћање новчане казне или ступање у затвор, пленарним решењем Главног одбора.

§ 96

Ко кажњава

Казне по овом закону изричу избрани инвалидски судови Народног инвалидског фонда.

Кад други суд донесе пресуду којом се лице заштићено овим законом, или инвалидски добротвор, осуђује на казну која собом повлачи губитак грађанске части, послаће своју пресуду и надлежном Избраном инвалидском суду, да и овај може изрећи губитак права по овом закону.

Против прве пресуде може у року од 60 дана ићи жалба Врховном избраном инвалидском суду чија је пресуда коначна.

У погледу обнове суђења важе одредбе § 89 овог закона.

Осуђеном, чија се невиност доцније, новом судском пресудом докаже, враћају се сва његова права што је платио или пресудом изгубио, а одржани затвор надокнађује се новчано према § 95 овог закона.

§ 97

Помиловања

Краљева милост предаје забораву све разлоге за губитак права и помоћи по овом закону, брише све последице пресуда и казни и поново враћа у сва права која овај закон даје. Она може бити општа, групна или појединачна.

ГЛАВА IX

ПРЕЛАЗНА НАРЕЂЕЊА

§ 98

Ко не треба да се пријави по овом закону

Породицама и лицима, којима је инвалидска права по досадашњим законима признала надлежна судска и управна власт — ако су само због опште одредбе Инвалидског закона из 1925 или 1929 године та своја права изгубила, Народни инвалидски фонд ће свима без нове пријаве, доказивања и суђења, својим решењем, које ће имати силу извршне судске пресуде, за будуће време одредити инвалидска права по овом закону, а за прошло време како то прописује § 108 овог закона.

Онај, који би имао разлога да се жали против таквог решења, обратиће се преко свог Удружења ратних инвалида Инвалидском избраном суду, који ће ствар расправити по закону.

§ 99

Ко мора и треба да се пријави по овом закону

По овом закону треба да се у року од три године пријаве:

1) све задруге и породице које имају више жртава,

2) лица, која се до сада нису могла јављати, пошто су пропустила рокове одређене за пријаву,

3) лица, која су плаћала сувише порезе,

4) лица, код којих су последице страдања наступиле тек после законских рокова одређених за пријаву,

5) лица, која су примила откупнину инвалиднине па су данас у немаштини,

6) инвалидски добротвори, и

7) лица и породице којима су судови својим пресудама одузели инвалидска права, а постоје разлози за помиловање, да бар невини чланови породица и у будуће не буду лишени права и помоћи по овом закону.

По пријавама под тач. 1) до 4) овог параграфа ако буду дошле тек после 1-VII-1938 године, решаваће бановински инвалидски избрани судови, иначе ће по њима и по тачкама 5, 6 и 7 решавати Главни управни одбор Народног инвалидског фонда, коме ће Удружење ратних инвалида подносити образложене предлоге.

§ 100

Сви стари инвалидски предмети имају се свршити до 1-VII-1938 године, а нови до 1-XII-1938 године

Најдоцније до 1-VII-1938 године Народни инвалидски фонд предаће нова решења о инвалидским правима по овом закону задругама и породицама оних лица:

а) која већ уживају инвалиднину или имају на њу право по данас важећим законима;

б) којима је инвалиднина досуђена по ранијим законима, па су исту изгубили услед општих измена инвалидских закона из 1925 и 1929 године; и

в) која су инвалидска права изгубила услед судске пресуде по казни, па су последице казне већ протекле.

По могућству, избрани инвалидски судови ће до 1-XII-1938 године издати решења и оним задругама и породицама у којима има ратних жртава:

1) које су до сада одбивене, или се нису јављале због сувише високог пореза;

2) које су до сада одбивене, или се нису јављале због протеклих рокова за пријаву; и

3) које су изгубиле инвалидска права судским пресудама због казне, па пресудом или законом одређене последице још нису брисане, док постоје разлози за помиловање.

ГЛАВА X

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

§ 101

Предаја аката „Инвалидском архиву“

Власти, које су по § 30 овог закона дужне да сва акта и податке о ратним жртвама у оригиналу, или у овереном препису, предаду „Инвалидском архиву“, учиниће све то најдоцније до 1 децембра 1938 године.

До тог рока предаће „Инвалидском архиву“ сва акта, деловоднике, регистре и књиге које се односе на ратне жртве и лица заштићена овим законом и Министарство социјалне политике и сви његови подручни органи и установе.

До тог рока предаће Министарство социјалне политике „Инвалидском архиву“ и све пријаве, које су грађанске жртве рата из граница ранијих Краљевине Србије и Црне Горе предале по Уредби о ликвидацији ратне штете из 1920 године.

§ 102

Зидање спомен-капела на прилазним путевима ка Опленцу

Камени-темељци за престоничку и бановинске спомен-капеле, које ће подићи на прилазним путевима који воде Краљевој задужбини на Опленцу, имају се узидати на дан 1 децембра 1938 године.

§ 103

Ковање одличја „Инвалидска звезда“ — штампање инвалидских повеља и захвалница и спомен-књига

Одличја „Инвалидска звезда“ исковаће Државна ковница. Инвалидске повеље — захвалнице израдиће Државна маркарница.

Спомен-књиге штампаће државне и бановинске штампарије.

Сви ти радови имају да буду свршени најдоцније до 1-VII-1938 год. да би се могле предати у земљи и иностранству на дан 1-XII-1938 године онима који на њих имају права.

§ 104

Преустројство и правила Удружења ратних инвалида

Удружење ратних инвалида саобразиће своја правила и правилнике према одредбама овог закона у року од три месеца у споразуму са Министарством социјалне политике, које ће и доцније одобравати њихове измене и допуне.

Народни инвалидски фонд ће и материјално помоћи Удружење ратних инвалида, како би ово на време могло стручно да спреми своје одборе и њихово особље, које треба да прими и врши послове по овом закону.

§ 105

Предаја имовине и задужбина Народном инвалидском фонду

У року од три месеца после ступања овог закона на снагу, предаће Министарство социјалне политике новој управи Народнoг инвалидског фонда, сву његову садашњу имовину, приходе и потраживања.

У истом року предаће и све остале јавне власти новој управи и инвалидске зграде на Голнику, у Рогашкој Слатини, Доленским Топлицама, на Мирју, у Сурдулици и Врњачкој Бањи, као и задужбине и благодејања која су искључиво и првенствено створена од инвалидског новца, или одређена за помагање ратних жртава.

Оно, што држава дугује Народном инвалидском фонду у смислу § 75/II овог закона исплатиће му најдоцније до 1-X-1938 године.

§ 106

Прва управа Народнoг инвалидског фонда

У року од једног месеца после ступања на снагу овог закона имају се поставити чланови Главног управног и надзорног одбора Народнoг инвалидског фонда, његов управник и начелници одељења, како то прописују §§ 67, 68 и 71 овог закона.

§ 107

Почетак инвалиднине и давања признања

Инвалиднина по овом закону почиње тећи 1 априла 1938. године, а народно признање 1-XII-1938.

Ово важи и за оне, који се тек сада буду први пут пријавили у смислу § 99 овог закона.

§ 108

Исплата неправедно задржаних инвалиднина

Лицима, којима су надлежне власти по ранијим инвалидским законима, признале неко инвалидско право, па им је исто инвалидским законом од 1925 или 1929 године одузето или смањено, признаће се и исплатити оно што им иде од часа одузимања, односно смањивања, до часа када би им по закону, на основу којег им је признато, то право истекло, па најдоцније до ступања овог закона на снагу.

Лицима која су већ поднела пријаве за неко инвалидско право по досадашњим инвалидским законима, па им те пријаве још нису решене, признаће се, ако испуњавају услове, инвалидска права за прошло време, но најдуже до ступања овог закона на снагу, по оном ранијем инвалидском закону, његовој измени или допуни, или уредби која је по њих повољнија.

Сви заостаци из 1 и 2 става овог параграфа исплатиће се у инвалидским обвезницама, у року од 20 година, према уредби коју ће донети Министарски савет најдоцније у року од једне године дана после ступања овог закона на снагу.

§ 109

Инвалидске обвезнице

Инвалидске обвезнице које буду издате по § 108 овог закона, могу се продати или заложити само са одобрењем Народнoг инвалидског фонда, или употребити за раздужење дугова (§ 57) и за ломбардне зајмове код новчаних завода.

Сваке године амортизоваће се 1/20 издатих инвалидских обвезница и то са згодицима који износе 4% вредности годишње извучених обвезница.

Од згодитака амортизованих инвалидских обвезница одбијаће се по 5% у корист Народнoг инвалидског фонда и Удружења ратних инвалида.

§ 110

Захвалност страним добротворима

Страним државама, мисијама, установама, удружењима и појединцима, који су својим радом и прилозима ратним

жртвама за време ослободилачких ратова, па и пре и после њих, задужили нашу земљу и нацију, — предаће Народни инвалидски фонд 1-XII-1938 године, приликом двадесето-годишњице нашег ослобођења и уједињења: инвалидске повеље — захвалнице, спомен-књиге на њиховом матерњем језику и инвалидске звезде преко наших дипломатских претставника на страни.

§ 111

Руске ратне жртве

Руски ратни инвалиди и породице палих, умрлих и несталих ратника и ратних инвалида бивше руске војске, који од свог доласка до ступања на снагу овог закона, стално живе у нашој земљи, у погледу свих права и помоћи по овом закону, потпуно су изједначени са нашим ратним жртвама, без обзира, да ли су наши или руски држављани.

§ 112

Раније откупљене инвалиднине

Сва права, помоћи и повластице по овом закону, падају и задругама и породицама оних лица, која су за досуђену им инвалиднину примила откупнину у земљи или новцу.

Сва та лица сматраће се, као да им Народни инвалидски фонд одобрава зајам по прописима овог закона уз залогу њихове инвалиднине и додатака по овом закону.

Пре свега, израчунаће се колико би имао да износи зајам, који би им Народни инвалидски фонд могао дати по прописима овог закона. Потом ће се израчунати, колико би дотично лице имало примити по ранијим прописима од дана примљене откупнине до ступања овог закона на снагу. Овај износ одбиће се од примљене откупнине.

Ако после тог добитка остане још неки вишак откупљене инвалиднине, само ће тај вишак претстављати зајам, који би требало да да Народни инвалидски фонд. Ако је тај вишак већи од предвиђеног зајма, Народни инвалидски фонд може да задржава месечно и до $\frac{1}{3}$ инвалиднине и додатка по овом закону; ако је мањи, задржаваће само онолико, колико је потребно.

Ако је за откуп инвалиднине уместо новца дата земља, њена вредност ће се изразити по цени, коју је имала у часу откупа.

§ 113

Пренос, задуживање и залога инвалиднине и додатка

Инвалиднина и додаци по овом закону не могу се уступити трећим лицима као поклон или јемство, или као исплата, за разна потраживања, изузимајући случај, да се неко одрекне њиховог уживања у корист Народног инвалидског фонда, или да их заложити за добијање зајма у смислу овог закона.

Ни држава, ни које друго јавно-правно тело, ни приватно лице, не може ставити забрану и тражити наплату из примања ма које врсте по овом закону. Једино у случају, ако уживалац инвалиднине, додатка, или других помоћи по овом закону, не испуњава своју дужност издржавања или помагања према члановима своје задруге или породице, ови могу тражити да се њему остави само његов лични удео у тим примањима, а који ће се израчунати, с обзиром на број лица, која је дужан издржавати или помагати. О тој деоби решаваће Избрани инвалидски суд.

§ 114

Уживање инвалиднине у иностранству

Инвалиднина и додаци, као и све друге разне новчане помоћи по овом закону, могу се изван државе уживати само по одобрењу Народног инвалидског фонда.

§ 115

Губитак држављанства

Лица, која иступе из нашег држављанства, или исто изгубе из неког другог разлога, губе и инвалидска права по овом закону.

§ 116

Престанак лекарских комисија и инвалидских судова Отсек за гробља

Лекарске комисије за преглед инвалида код војних округа, дивизијски инвалидски судови и Виши инвалидски суд

по закону од 4 јула 1929 године, на дан ступања овог закона на снагу, престаће са својим радом и сва своја акта предати комисијама и судовима, који ће се образовати у смислу овог закона.

Ступањем овог закона на снагу Отсек за гробља у Министарству правде прелази у надлежност Народног инвалидског фонда.

§ 117

Укидање закона

Ступањем на снагу овог закона укида се инвалидски закон од 4-VII-1929 године са свима његовим изменама и допунама као и Уредба од 1-IV-1936 године, уколико овим законом није друкчије одређено (§§ 28 и 102).

До нове измене остаје на снази Упутство о утврђивању неспособности инвалида од 4-VII-1929 године.

§ 118

Овлашћења

Министар социјалне политике и народног здравља прописује потребне правилнике о извршењу овог закона, устројству и пословању Народног инвалидског фонда и Удружења ратних инвалида Краљевине Југославије.

Овај закон ступа на снагу кад га Краљ потпише са обнародовањем у „Службеним новинама“.

ЕКСПОЗЕ

У осталим државама није прошла скоро ни једна година по свршетку рата, а да се њихови парламенти нису бавили разним инвалидским проблемима и питањима, било да су доносили основне законе било њихове измене и допуне у корист ратних жртава. Најинтересантнији је пример *Француске*, која је за деветнаест година донела преко 20 разних законских измена и допуна у корист својих ратних жртава. Такво интензивно интересовање Француске Републике за своје жртве рата подигло је ниво ратног пожртвовања на завидну висину. Данас француски државници често понављају речи свога Министра војске г. Даладјеа, да одбрана Француске има две непробојне линије: „Мажинову“ — војничку и моралну — француски патриотизам.

Изузимајући два, три финансијска закона, у којима је унета покоја ситна одредба о инвалидима, *наше Народно претставништво за ових 19 година свега се у два наврша озбиљније позабавило инвалидским проблемом*. Први пут 1921 године, доносећи Закон о привременој помоћи војним инвалидима и 1925 године, доносећи нови инвалидски закон, који је укинут 4 јула 1929 године, када Народно претставништво није постојало.

Данашње Народно претставништво бавило се инвалидским проблемом једино тада, када је у прошлогодишњем Финансијском закону без дебате озаконило *Уредбу* о мањим изменама и допунама Инвалидског закона од 1929 године. Ова Уредба донекле је поправила стање извесног малог броја ратних жртава, али је ван законске заштите остала још већина ратних жртава. Већ тада је Министар социјалне политике изјавио, да постоји неминовна потреба, *да се целокупно наше инвалидско законодавство подвргне темељитој*

ревизији и поправци из основа. Данашњи правни положај наших ратних жртава је такав, да само свака четврта породица ужива извесна права, а то је далеко испод онога, што је социјално и праведно. Ако наши инвалиди, или ратничке породице, уопште нешто и примају, као заједница примају свега 4.25 дин. дневно, *што јест*, ни половину од оних 9.50 дин. које држава лично троши на једног кажњеника у казаматима.

Такозвани „инвалидски“ закон из 1929 године много је *нашкодио и угледу наше земље у иностранству*. На међународним конгресима ратних инвалида и бивших ратника утврђено је, да је наша земља једина, која обољења задобијена у ратној служби, не признаје више за извор инвалидских права; да код нас, и ако имамо у упоређењу са осталим државама сразмерно највише ратних жртава, ове стоје најгоре, односно, да на њихово издржавање и обезбеђење *гоштво ништа не трошимо*, пошто је код нас 1 становник просечно оптерећен за њихово издржавање годишње са 0.52 швајцарског франка, док у Румунији са 1.53, Пољској 1.74, Бугарској 1.77, Чехословачкој 2.66, Аустрији 4—, Белгији 17.47 и Француској са 30.30.

На тим међународним конгресима утврђено је и то, да се после инвалидског закона из 1929 године, *на ратне жртве троши свега 1% нашег целокупног буџета* (104.000.000) док смо пре њега трошили 332.780.000 динара годишње.

У вези са тим констатацијама међународних инвалидских конгреса, морамо да додамо, да смо још 1929, 1930, 1931 и 1932 године примили око 600.000.000 динара на име личних репарација за српске и црногорске ратне жртве, *односно 6,500.000.000 динара колико је наша држава за њих примила кроз 12 година од Немачке Републике*. Од целокупног износа примљеног новца држава је на ратне жртве потрошила само око 2,700.000.000 динара, тако да српске и црногорске ратне жртве *пошражују од државе још 3.800.000.000 динара*. Овој суми треба још додати преко 2.500.000.000 динара, колико износе правилно досуђене инвалиднине, које је Инвалидски закон из 1929 године неправедно одузео породицама инвалида, погинулих ратника и оних грађана, који су за време рата били жртве непријатељског свирепства. И, напослетку, укупном збиру ових сума треба додати још око

1.300.000.000, колико износе буџетски кредити одобрени за помагање ратних жртава, а неутрошени од 1919 године до данас.

Као што се из овог излагања види: *дуг државе својим инвалидима износи укупно, око 7.600.000.000 динара*.

Тешка и неправедна уштеда.

Овим инвалидским милијардама годинама се користила државна управа и народна привреда. Из тога резултира закључак, да су наше ратне жртве, најпре, својом крвљу, а затим и својим парама, омогућиле југословенским грађанима да се у слободној држави привредно развијају и богате.

Наше ратне жртве свесне су сада те своје вредности и заслуга за нашу земљу и опште благостање и због тога никако не могу да схвате и допусте да прославу двадесетогодишњег јубилеја у 1938 години дочекају са једним законом који они сами називају: „**Инвалидским законом против инвалида**“.

Треба признати, да је најразорније дејство Инвалидског закона из 1929 године у томе, што је у страховито повећаној мери *поколебао и срушио веру у закон и патриотски морал* у редовима наших ратних жртава, којих има преко једног милиона, те се њихово незадовољство заразно преноси и на нове генерације, које сутра позване, треба да бране земљу. И ако се уздржавају од речи и протеста, ипак, ово је речит и жив пример како смо се „одужили“ онима, *којима имамо у првом реду да захвалимо за своју слободу, животи и рад*.

И лојално признајмо отворено *једну опасну ситуацију*. Инвалидска и ратничка деца, као и сва остала омладина која се подиже, требала је да буде најлепша биљка изникла из најбољег и најздравијег семена, задојена патриотизмом, — требало би да буде „мезимче нације“. У ствари, шта видимо? Та узданица народа, имајући пред очима рђаве примере лошег поступања кроз деценије, гледајући ту незахвалност, неправду и негацију заслуга највећих твораца и добротвора наше државе и нације, — *све више иде у лево!* Са таквом омладином биће све теже очувати предања и тековине предака, данашњи друштвени поредак и његов здрави развој и обезбедити несметани сигуран опстанак будућих покољења.

Да бисмо нашли праведно и практично решење нашег инвалидског питања, за данас и у будуће, ми смо, до душе,

проучили и послератно инвалидско законодавство разних држава, али смо нашли, да је за нас једино здрав и прави пут онај, којим су ишли наши стари инвалидски законодавци и финансијери кроз пуних 700 година наше историје. Нисмо толико мислили на то, да су баш наш Ниш и Јужна Србија дали два велика инвалидска законодавца, једног већ 300 година пре Христа, Александра Великог-Македонца, другог 300 година после Христа — Цара Костантина-Нишлију. Можемо се, тако рећи, и поносити, да је баш наша земља дала два највећа инвалидска законодавца, али се још више можемо поносити тиме, како је крв наше крви, како су наши претци озбиљно, праведно и социјално, али у исто време и у финансијском погледу практично решавали инвалидско питање нашег народа. Чудновато је, али је историјска чињеница, да смо инвалидско питање имали стално на дневном реду од како је Стеван Немања пре 700 година створио нашу Државу. Народна песма нам прича, како су Немања, Свети Сава и Цар Душан решавали наше инвалидско питање. Народна песма нам прича о Павлу Орловићу, првом нашем инвалиду на Косову; народна песма прича о Косовки Девотици, како га је лечила и хранила; прича нам о Мајци Југовића, које је изгубила и мужа и девет синова и сама остала ратна удовица, са још девет ратних удовица и не знамо колико ратне сирочади. Народна нам песма прича о најлепшем узорнику наших инвалидских добротвора — Кнезу Иву од Семберије за време првог устанка, али нам прича и о нашој незахвалности према њему.

И чудновате и карактеристичне су за нашу нацију још две историјске чињенице. Прва је ова: Свакако веран предањима наших предака и надахнут народном песмом, Кнез Михаило, велики Југословен, чим 1867 год. прими нашу престоницу и градове од непријатеља, од своје личне имовине одвоји 88.000 дуката у злату и створи себи задужбину, наш данашњи „Народни инвалидски фонд“, за инвалиде.

Друга је историјска чињеница ова: наш Пијемонт, мала Србија, чим је 1878 године после Берлинског конгреса постала независна Кнежевина, сматрала је за једну од својих првих државних и националних дужности, да донесе, не више народну песму о инвалидима, него инвалидски закон! И донела га је баш те 1878. године, — и донела га је много пре,

него што је реформом државних прихода, нарочито државних монопола, и финансијски обезбедила тај закон у корист наших ратних жртава. Историјска је даље чињеница, да су наши србијански инвалидски законодавци од 1878 године ништа мање него десет пута тај наш основни инвалидски закон допуњавали и то увек у корист инвалида. Историјска је даље чињеница, да је и наша мала Црна Гора 1914 године просто преписала, баш тада попуњени српски инвалидски закон, али са једном допуном више о проширењу рада и права Народног инвалидског фонда.

Стоји даље и трећа историска чињеница, да је српски и црногорски војник под таквим законом отишао у ослободилачке ратове, певајући и спокојан, јер је знао, да ће он и његови код куће, ако настрада или погине, бити материјално збринути. Под данашњим Инвалидским законом из 1929 године наш југословенски војник и ратник, таквог спокојства не може имати, јер он, овакав какав је, убија у њему вољу за пожртвовање у рату. Стога мислимо, да нисмо на погрешном путу, кад смо се у нашем законском нацрту вратили на основне идеје, дела и примере наших старих инвалидских законодаваца и покушали, да њихову вековну и заветну мисао оваплотимо до краја према приликама и потребама нашег народа данас и у будуће. Но, ако смо хтели да останемо верни предањима наших великих предака, морали смо да тражимо укидање Инвалидског закона из 1929 године, јер је он сушта негација и скрнављење свега оног, што су о нашим ратним жртвама мислили, за њих давали и радили наши претци.

Следујући примерима наших старих, ми смо израдили наш нацрт инвалидског закона, јер уместо зла, он доноси само добра ратним жртвама, уместо негације патриотизма и ратног пожртвовања, он подиже ратнички морал и спрема будућим покољењима морално оружање, пружајући на тај начин најјачу сигурност нашој заједничкој творевини Југославији. Према томе, и ако има пуким случајем 118 параграфа као и Инвалидски закон из 1929 године, сем тога, ништа заједничког нема, ни духовног, ни материјалног, ни социјалног. Радећи тако, ми се одужујемо својој отаџбини и нашим старима: *да пошћујемо оне, који су се жртвовали за народ и да се према њима походимо као људи и браћа.*

Предложени законски нацрт управо је врло кратак, Међутим, инвалидски проблем је тако обиман и компликован да би и 1000 параграфа било премало, кад би хтели да свако поједино питање расчланимо и регулишемо у самом закону. Стога законски нацрт доноси само главна и основна начела и даје овлашћења Краљевској влади да разне проблеме детаљније и коначно регулише Уредбама, правилницима и упуштвима, што ће све изградити „Народни инвалидски фонд“. Многе ће ствари доћи у општи правилник за извршење закона, али биће потребе и за посебне уредбе и правилнике. Тако:

- 1) Уредба о утврђивању инвалидности, раду лекарских комисија и поступку код тих прегледа.
- 2) Статут о устројству, особљу и пословању Народнoг инвалидског фонда.
- 3) Правилник о прикупљању поклона за „Инвалидски кош“ и „Инвалидски прилог“.
- 5) Уредба о инвалидским обвезницима.
- 6) Уредба о раздужењу ратних жртава.
- 7) Уредба о резервисаним службеничким и радним местима и о упославању ратних жртава.
- 8) Правилник о устројству и поступку Инвалидских избраних судова.

Основе за све те уредбе и правилнике већ су израђене, јер сем оне под тачком 6 (о раздужењу ратних жртава) морају бити обнародоване заједно са законом, како би истовремено ступили на снагу. Њихова коначна редакција зависи од коначне редакције коју буде сам закон добио у Народној скупштини и Сенату. Али током рада у одборима и пленуму, Краљевска влада би могла детаљније изнети и све важније одредбе тих правилника и уредаба.

О самим начелима, на којима је израђен овај закон, није потребно детаљније говорити. Главни је задатак овог закона, да ратним жртвама да;

- 1) *заслужено морално признање,*
- 2) *бар скромну накнаду за губишак живоћа, здравља и способности за рад и*
- 3) *разне социјалне помоћи,* како би могли, бар колико толико живети и радити као људи, који су свој дуг према Краљу и Отаџбини пожртвовано искупили.

Право на све ове три ствари ратне жртве су стекле положеним животима, обиљем проливане крви, поломљеним костима и безбројним патњама и *ша њихова су права шако свећа*, да нико у њих не сме дирати. Не сме се више поновити, да неки „закон“ руши и ставља ван снаге чак и коначне и извршне судске пресуде.

Стога је у § 28 предвиђено, да се инвалидски закон може изменити или протумачити само у споразуму са Главном управом Народнoг инвалидског фонда, у којој су равноправно заступљени држава и ратне жртве. Таква гаранција потребна је и умесна, не само с обзиром на болна искуства данашњих наших ратних жртава, него и у интересу будућности наше војске и нације, како би данашња омладина и будућа покољења имала пред собом јасну слику и гаранцију, *да Краљ и Отаџбина никада не заборављају оне*, који су у њиховој верној служби страдали, те да ће им и то страдање морално и материјално бити сигурно и надокнађено.

Наш будући инвалидски закон има још један важан задатак, који мора безусловно испунити, ако хоћемо да наше ратне жртве опет помиримо са државом и друштвом. *Морамо поправити и неправду*, коју су инвалидски закони из 1925/29 године нанели нашим ратним жртвама. И ако је та сума велика, јер ће изнети може бити и преко 2.5 милијарде динара, мора се наћи нека праведна солуција и потребан новац, па макар те неправедно отете милијарде отплаћивали и 20 година.

Нацрт закона предлаже, да за суму, која се буде утврдила, издамо *инвалидске обвезнице*, које ће се амортизовати кроз 20 година. Али да се не би поновило рђаво искуство са обвезницама ратне штете, које се не налазе у рукама правих оштећеника, нити су од њих имали какве накнаде и користи, нацрт предвиђа потребне гаранције, да ће наше ратне жртве од тих инвалидских обвезница имати пуну корист.

Предложени се нацрт у свему *бишно разликује од нашег данашњег инвалидског закона из 1929 године*, а у много чему и од иивалидских закона разних земаља. Није место да се износе детаљно све те разлике, али ипак морамо да укажемо, на неколико важних отскакања.

Прво је у томе, што наш будући инвалидски закон *за исти губишак даје исту накнаду-инвалиднину*, без обзира на то, да ли је неко био редов или генерал. Активни официр, или подофицир, сваки који постане инвалид или умре услед војне или ратне службе, добија за себе или породицу из наслова службе пензију и разне додатке. Не постоји ни један озбиљнији разлог да им из наслова инвалидности дајемо већу инвалиднину само због тога што је неко по чину виши од редова. Пре би се питање више инвалиднине због вишег чина у војсци могло поставити код оних, који немају никакве пензије од државе или неке друге јавне установе. *То нарочито важи за резервне официре и подофицире* из редова земљорадника, занатлија, трговаца, радника и разних слободних занимања као: адвоката, лекара итд. код којих предложена инвалиднина заиста неће увек бити довољна да њима или њиховим породицама надокнади потпуни или тежи губитак радне способности и да им обезбеди издржавање које, им је потребно, с обзиром на њихов социјални положај у друштву.

Приложени законски нацрт нашао је потребну солуцију за ово питање у томе, што таквим ратним жртвама не даје неку већу инвалиднину, с обзиром на виши чин у војсци или виши социјални положај у друштву, него тим лицима *даје разне додатке или социјалне помоћи*, које им омогућују и обезбеђују пристојан живот.

У нацрту инвалидског закона унели смо једну одредбу, која се не налази ни у једном инвалидском закону: *инвалиднику дајемо и инвалидском доброствору ако падне у немаштину*. Ми у нашој историји имамо многобројних примера, како су често рђаво пролазили инвалидски добротвори и како су тешку судбину дочекали због црне незахвалности. Ми то не желимо да се понови. Ми желимо, да осигурамо онога, који није жалио материјалних жртава кад је имао, да би ратним жртвама помогао, ако би и сам запао у беду. Најпознатији је случај *Кнеза Ива од Семберије*, који је све жртвовао да би ослободио јадно српско робље под Турцима, па чак и своје кућно кандило и своје кубуре. Па ипак песма вели: *„Али Иву нико захвалан није“*. Он је савесно испунио своју националну и социјалну дужност, али га је ипак стигла црна незахвалност исто онако, како је творце ослобођења и уједињења, наше ратне жртве, стигла црна незахвалност оли-

чена у свирепом Инвалидском закону из 1929 године. Ми сматрамо, да је ово једна од најлепших одредаба новог пројекта, која открива ризницу доброте и милосрђа у оних, који су знали *„Без великог мријеш јада“*.

Радикална је новина новог инвалидског закона у томе, што *за сваки поједини губишак живота, или смањења радне способности у једној породици, даје посебну накнаду-инвалиднину*. Зашто не бисмо сирочету коме је отац погинуо као ратник, а мајку му масакрирао непријатељ, дали инвалиднину и по оцу и по мајци? Већ данас дајемо у једној породици у којој има више личних инвалида свакоме од њих инвалиднину.

Али оцу и мајци, који су изгубили и 5 синова, не дајемо ништа, ако имају шестог сина, који је способан за рад, па ма како сиромашног стања био. Овај законски нацрт у том погледу стоји на начелу правде: *отац и мајка који су изгубили 5 синова, имају права и на 5 инвалиднина*, па чак и да породица кога од погинулих синова ужива своју инвалиднину, или да ти родитељи имају још толико живих синова. Треба да се зна, да држава, ма колико била скромна у располагању материјалних средстава, ипак надокнађује сваки живот који се угасио насилно у служби Краљу и Отацбини. И право је да се једном зна, да и 5 инвалиднина нису довољне да надокнаде родитељима губитак 5 погинулих синова, ма колико нам те инвалиднине изгледале велике.

Одредба новог инвалидског закона *да имовина, односно висина пореза (цензус) не утиче на право за добијање инвалиднине* и код нас није ништа ново и ако претставља заправо револуционарну реформу у нашем инвалидском законодавству. У опште су ретке државе, које су право на инвалиднину или њен износ учиниле зависним од имовног стања, или висине пореза ратне жртве. У оним деловима данашње наше државе, који су раније припадали Аустро-Угарској монархији, досуђивање инвалиднине није зависило од плаћања било каквог пореза. Једино, ако је удовица хтела, да јој се та инвалиднина за њу и децу повећа за 50%, морала је доказати, да је неспособна за привређивање. Исто тако и прератни српски и црногорски инвалидски закон давали су инвалиднину, бар личном инвалиду, без обзира на неки порез и имовно стање. Но, код породица погинулих ратника та два наша закона предвиђали су, да нема права на инвалидску потпору

породица која плаћа више од 15 динара непосредног пореза. Да бисмо нашим претцима и по томе указали правду, треба да нагласимо, да су из тих 15 динара биле изузете неке врсте непосредног пореза и да је породица, која је плаћала 15 динара на име пореза, заиста била имућна.

Наши први инвалидски законодавци после светског рата, у немогућности да преко ноћи избришу и укину сваки порески цензус у вези са правом на инвалиднину, ипак су успели, да тај цензус повећају на 30 и 50 ондашњих динара и на тај начин створе могућност десетинама хиљада српских и црногорских породица погинулих ратника и убијених грађана за време рата, да и оне дођу до неке скромне инвалидске потпоре.

Финансиски закон за 1926/27 годину, донет у вези са новим инвалидским законом из 1925 године огласио је као „сиромашне“ породице са правом на инвалиднину само оне, које плаћају мање од 20 динара непосредног пореза. Због те одредбе изгубило је инвалидска права неколико десетина хиљада породица погинулих ратника.

Али и тај закон није погодио личне инвалиде који су по том закону уживали инвалиднину, без обзира „на висину пореза“. Инвалидски закон из 1929 године примио је ту незавидну славу уводећи порески цензус и за личне инвалиде (изузимајући оне најтеже), те су и они изгубили инвалиднину ако су плаћали преко 120 динара непосредног пореза. Тај исти цензус предвиђен је и за инвалидске породице. Али, 120 динара пореза у 1929 години било је строжије мерило него 20 динара пореза у 1926 години. Зато је још већи број породица изгубио своју инвалиднину.

Уредбом од I-IV-1936 године ова је ствар донекле поправљена на тај начин, што су они, који плаћају до 120 динара пореза добили пуни износ инвалиднине, а они који плаћају 170 динара само половину тог износа. Ко плаћа 171 динар и више на име пореза, сматра се имућним и нема никаква инвалидска права. Предложени законски нацрт даје народно признање и инвалиднину, без обзира на имовно стање и висину пореза и тиме озакоњује оно, што је Министар социјалне политике изјавио на збору у Врањи: „Топовско ђуле или метак из пушке, пре него што би у рату ранио или

убио ратника, није питао плаћа ли више или мање пореза од 120 динара на годину“.

Нов законски пројект има још једну важну одлику: *јакo иcтйичe пoрoдицу и кућну задругу.* Тиме васкрсава жељу и одредбу наших старих српских и црногорских законодаваца, који су инвалидску потпору давали **породици** као таквој, а не појединцу. Ово је гледиште национално и социјално оправдано. Задруге и породице су биле оне, које су нам рађале и васпитавале хероје-творце нашег ослобођења и уједињења. Сви разлози добре будућности говоре за то, да ове чуваре и расаднике телесне, моралне, привредне и социјалне снаге наше нације очувамо и ојачамо и кроз инвалидски закон. Стога је и по новом закону појединац уживалац народног признања, инвалиднине и сваке врсте помоћи посматран увек, само као један од више чланова породице или кућне задруге. Ако је он из ма ког разлога или казне, постао недостојан признања, инвалиднине или помоћи, пропада само његов лични удео у тим стварима; невина задруга или породица задржава и уживаће непосредно и без његовог пристанка сва ранија призната права, која се умањују само за његов лични удео.

Нови инвалидски закон мора да реши још једно тешко питање, али га безусловно мора решити, ако желимо, да правда буде задовољена и да се у души наших данашњих и будућих ратних жртава *oйeиш вpaшћи вepa у државу, закон и пpaвду*, да у нашој земљи нема и неће никад бити те власти, која би животима, крвљу и костима стечена а законом призната права одузела онима, који су, или тек буду страдали за Краља и Отаџбину. *Ту одредбу и гаранцију* од врло тешких последица, *зaпpaвo би тpебaлo унeиш и у наш Уcтaв.* За сада би се учинило толико, колико је могуће, па је зато у први став § 28 и стављено, да се закон може мењати само у споразуму са Народним инвалидским фондом у чијој управи седе равноправно претставници ратних жртава, поред претставника државе.

Рад у прошлости као и садашњости организованих ратних жртава за нашу државу и нацију пружа пуну сигурност, да ће оне, ако то држави буде било потребно, у случајевима тешких искушења, *самe жpићвoвaиш дeо cвoјих пpaвa пpизнaишћих овим законом.* Оне су биле и остају увек прве да поднесу тешке жртве само ако је то у интересу отаџбине,

али ће то учинити драговољно, а никад више неће бити присиљене и натеране на те жртве и онда, када су разлози проблематични, а потребе имагинарне.

Нови инвалидски нацрт доноси правично решење и у погледу *руских рајних жртва*, па и у погледу *сираних*, које живе у нашој земљи. Емигранте ратне жртве, које су словенског порекла, у погледу инвалидских права изједначаје са правима југословенских ратних жртава. Чинећи то у законској форми, у ствари проширује се оно, што је код нас одавно установљена пракса. Да тако радимо на то нас нагоне предања наших предака, дужна захвалност, нарочито према Русима, као и потреба да словенску узајамност и мисију коју Словенство има у човечанству, понајпре искажемо својој пострадаој браћи, која се и данас налазе у великој невољи због њиховог пожртвовања у борби против заједничких непријатеља у рату.

У интересу правде, слободе и вечног мира, у погледу ратних жртава несловенског порекла, исто тако не можемо да се оглушимо о глас човекољубља и самарићанства да помогнемо чак и својим дојучерашњим непријатељима, које смо у ослобођеној земљи затекли. Ми нисмо могли гледати беду тих људи са протезама, поломљених удова, без најнужнијих средстава за живот, како се муче и злоупате у њиховој новој домовини и за то смо их изједначили у свима правима као и наше ратне жртве, јер нас је и општа заједничка беда и несрећа потпуно изједначила у уздасима и патњама.

Тако исто, морали смо имати у виду и то, да има инвалида у иностранству, који тамо са оправданих разлога живе, као и да страни инвалиди све чешће долазе у нашу земљу. Није редак случај, да се такав инвалид на путу разболи или му се поквари протеза, или га снађе која друга невоља. То што се може десити нашем инвалиду у иностранству, то се исто може десити и страном инвалиду код нас. Зато смо припремили и нацрт за конвенцију, коју би држава или Народни инвалидски фонд, или и Удружење ратних инвалида, имало закључити са државама Мале антанте и Балканског споразума, па и са осталим државама преко Ф. И. Д. А. К.-а, С. И. А. М. А. К.-а и С. И. П.-а, овим трима великим ванграничним и међународним организацијама ратних инвалида и бив.

ратника о међусобном указивању помоћи у потребним случајевима.

Радикалне реформе и новине доноси нови инвалидски закон у погледу *три најважније ствари* које претстављају у суштини главно решење инвалидског проблема. И то:

1) *Коме ћемо поверити целокупно старање за наше данашње и будуће рајне жртве.*

2) *Шта ћемо са Удружењем рајних инвалида, и*

3) *Где ћемо наћи финансијских средстава за решење.*

За сва три тешка и најтежа проблема ми смо нашли најзгодније солуције, Ми смо се једноставно вратили наши м старим инвалидским законодавцима који су нам кроз 700 година кроз народну песму, предања и законе показали истинску правду, схватања национална и социална и показали мудрост политичара и финансијера.

Кроз све наше инвалидске законе, како оне прератне, тако и оне прве послератне, провејава једна иста мисао и жеља, да се целокупно старање за ратне жртве повери једном фонду, једној каси, као што смо и ми учинили у нашем нацрту, поверивши га *Народном инвалидском фонду.*

И српски и црногорски инвалидски закон предвиђа, да овај фонд води спискове и сва акта о ратним жртвама и да им исплаћује инвалиднину. Послератни инвалидски закони проширују делокруг рада Фонда и дају му задатак, да се нарочито стара за указивање разних социалних помоћи ратним жртвама (лечење, школовање, оспособљавање, хитна помоћ у невољи итд.). Наши претци су много мислили и на то, како би Фонду обезбедили потребна финансиска средства. Пошто је и сам Фонд основан племенитим легатом, то су и први извори Фонда били добровољни прилози и завештавања; као други извори одређене су новчане казне по разним законима и тек као последњи, ако претходни не би били довољни, дотација из државне касе преко Министра финансија.

И наши послератни законодавци задржали су ову финансиску линију, али су пронашли и друге нове изворе. Тако је нпр. Министар војске и морнарице у свом нацрту инвалидског закона од маја 1919 године предвидео „инвалидски прирез“ у виду инвалидских маркица и инвалидских такса. Многе од његових извора задржава и овај наш нови нацрт. Доцнији закони дали су фонду 2⁰/₀₀ (два промил) по Закону о држав-

ном рачуноводству за задоцњења у државним испорукама, 4⁰/₀₀ (четири промил) дато је од монополских вишкова прихода, и разни приходи по Закону о исплати ратне штете. Предвиђене су нове новчане казне за неупославање ратних инвалида, и напослетку уведен је и посебан „инвалидски порез“ који је износио годишње 150,000.000 динара.

Али, уколико смо се више удаљавали од свршетка рата, *ушћолике смо све мање мислили на рајне жртве и све више напушћали основе, идеје и средства инвалидске политике наших предака.* Нове изворе за Фонд нисмо проналазили, старе нисмо обнављали, чак смо 1929 год. укинули и „инвалидски порез“ јер су се (тако кажу) отпочели бунити они, који у рату нису били, али који су на развалинама тела, здравља, костију и на непрегледним хумкама — гробова наших хероја стекли и сазидали своја богатства, изродили децу и засладили животе себи и својима. Оваквим потезом бачене су ратне жртве на милост и немилост Министра финансија и на средства из државне готовине. Ишло се чак толико далеко, да на ратне жртве нисмо трошили ни оно, што смо искључиво за њих све до 1932 године примали од побеђених држави на име инвалидских репарација. И тако радећи, дошло се до тога, да наше ратне жртве имају у државној благајни један неискоришћен депо који износи око 3,800.000.000 динара.

И у погледу *администрације инвалидских ствари* и предмета, све смо се више удаљавали од добре организације коју смо имали одмах по завршеном рату. Тада смо имали при Министарству Дирекцију инвалида са три одељења и више отсека и око 40 чиновника, — данас имамо свега 1 отсек са 4 указна чиновника, чији је задатак да воде бригу за близу 500.000 инвалидских породица. И ми се данас чудимо, што је инвалидско питање ударило у један „ћор-сокак“ из кога га ни најплеменитије намере добрих државника не могу извући.

Раније смо имали за сваки округ по једну „Окружну заштиту инвалида, деце и младежи“, установе, које су водили скоро искључиво инвалиди. У лекарским комисијама за преглед инвалида и у инвалидским судовима морао је да буде и по 1 претставник Удружења ратних инвалида. Већ раније се увиђало *да се инвалидско питање не може решити без сарадње самих инвалида и њихове организације, Удружења*

рајних инвалида, па је стога нацрт инвалидског закона, који је 1924 год. рађен са претставницима Удружења ратних инвалида (тзв. „Бехменов“ закон) и упућен Народној скупштини, предвиђао, *да се шоме удружењу повери цео низ инвалидских послова* (статистика и евиденција ратних жртава, упућивање инвалида у болнице, издавање објава за бесплатну возњу, исплата инвалиднине, дељење разних помоћи у новцу и натури итд.).

За овакво устројство и пословање инвалидске администрације није био меродаван само пример који су нам пружале разне државе после рата, него су били пресудни практични разлози и општи дух који је владао у нашој социјалној политици. Знало се, *да рајне жртве преко својих организација најбоље познају своје невоље, потребе, па и мањешће својих другова, те да имају воље и љубави за извршење ових послова, како би свака рајна жртва у нашој земљи правично и што пре дошла до својих права и помоћи.*

На другој страни целокупно наше законодавство после рата ишло је за тим, *да појединим слојевима створи јавноправне корпорације* у којима ће они сами аутономно, или бар паритетно решавати најважније своје ствари, или да се бар ни једна ствар, која се њих тиче, не може решавати, док њихова корпорација није била бар претходно саслушана и тражено њено мишљење. Тако су наши привредници, занатлије, трговци, индустријалци и др. већ од раније имали своје коморе. После рата дали смо такве коморе и радницима, лекарима, апотекерима, адвокатима, нотарима и инжењерима, а ове године дали смо такву комору и земљорадницима. Даље не смемо да заборавимо, да смо у закону о радњама чак свакој бранши привредника — и пиљарима — дали принудна стручна удружења, која имају да штите и најситнији интерес појединаца у дотичној бранши.

Свима смо омогућили да убирају и разне прирезе, да стварају разне пензионе фондове и разне врсте осигурања. Адвокате, лекаре и инжењере чак смо натерали да морају имати свој пензиони фонд за случај изнемоглости, старости и смрти и дали смо им да аутономно управљају тим фондовима. Највише и најидеалније смо развили социјално законодавство. То се највише огледа у радничком законодавству.

Сматрали смо, да је једна од најважнијих дужности државе, да им сем Одељења у Министарству и Инспекција рада, још да и радничке коморе, разне берзе рада и уреде за осигурање, у којима је њихово чланство обавезно, али у којима њихови претставници — ако не већ потпуно аутономно — бар равноправно решавају радничка питања и потребе.

Ратним инвалидима ништа!

Упућују нас у одговарајућа занимања и бранше рада, али се заборавља да тамо услед наших телесних мана играмо, подређену улогу, па чак и код самих интелектуалаца. Збиља је непојамно, да смо само за ратне жртве у сваком погледу чинили изузетак. Док су у ствари, ратне жртве куд и камо бројније од многих сталеза који уживају своју пуну или делимичну аутономију. И док су они државној привреди мало или нимало допринели, ми смо држави сваке године, кроз њених дванаест година, уносили сувог злата у њене касе по 500.000.000 динара. И какве бедне компензације за сва наша крупна дела! — **Инвалидски закон из 1929 године!!!**

Колико смо поклецнули морално? И те људе и те жене, те обожаване мајке хероја, које смо за време ратова уздизали до небеса, јер смо их сматрали достојним и способним да нам одбране државу и наше домове, нисмо сматрали за достојне и способне да после рата нешто бриге о њима — поверимо њима самим. Уместо награде и признања, ми смо им кроз уста ратних забушаната добацили страховите увреде у лице, сумњичећи њихов морал и коцкајући се са судбином њихове деце.

Наш законски нацрт исправља све те заблуде, неправде и увреде болне прошлости, благодарeћи благонаклоности и добрим намерама Краљевске владе и Министра социјалне политике г. Драгише Цветковића и остварује вековку завешћу мисао наших предака, да судбином ратних жртава наше земље управљају они сами, а да материјална средства црпе из фонда, по нашим старим традицијама, у чијој ће управи седети равноправно са претставницима своје националне државе. Отуда Удружење ратних инвалида претставља принудну јавноправну корпорацију и постаје најпрактичнији административни орган у циљу, не само да праведно и соци-

јално заштити и обезбеди ратне жртве, него и да морално припреми будуће генерације за евентуалне спољне догађаје, попут националног васпитања прератних националних хероја који су знали и умели гинути за „Крст часни и слободу златну“. Зар може некога бити, који би нам историјску традицију могао оспорити? Зар ће се још неко данас наћи попут људи из 1929 године, да нам и данас што нажао учини?.

Да кажемо нешто и о финансијској страни нашег нацрта инвалидског закона. У наредној брошури о томе ћемо питању рећи много више. Да, наш нацрт ако би се реализовао у пракси мора имати један осигуран приход од милијарду динара годишње. Та висина цифре не сме никога уплашити. Кад малену Србију од непуних 4 милиона становника није уплашило 1.500.000 ратних жртава, ни велику Југославију — наследницу не сме да уплаши инвалидска милијарда динара. То је 7—8 пута више него што данас држава троши на ратне жртве. Она тако мало троши зато, што помаже сваку четврту жртву; ми желимо, да држава помогне сваку жртву, јер је то једино правично.

Та милијарда не оптерећује пореског обвезника, те неће ни бити повећања пореза, али, она притиче из извора који посредним путем стварају богатије класе својим раскошним и задовољним животом. Зар то није право, одлити тамо где прелива, убрисати сузу парама оних, који само за смех знају?

У нашој земљи има приближно 4—500.000 ратних жртава. Ми нудимо нашој држави, нудимо нашем Министру финансија сто разних финансиских извора, који ће му пружити средства да тих 4—500.000 ратних жртава скромно обезбеди. Стоји му на вољу које ће изворе употребити, које ће обићи. Али, кад за 68.000 пензионерских породица држава налази материјалне могућности да им годишње плати преко 1.000.000.000 динара; кад за 210.000 чиновничких породица налази 5.000.000.000 динара сваке године, држава мора наћи и ту инвалидску милијарду да плати ратне жртве своје државне самосталности и националне слободе југословенског народа.

То је право и Богу драго!

Земљорадници су дочекали да им се реши њихово питање. Пара се нашло. Радници су сачекали да им се реши радничко питање и обогате их скупим бирократским установама за указивање помоћи у беспослици, болести, осакаћењу и смрти. И за њих има материјалних средстава. Чиновници су дочекали да им се делом врате неправедно одузете у три маха новчане припадљности, — право је да се нађе материјалних средстава *да се једном реши и инвалидско питање у нас!*

И још нешто. Држава је дозволила новчаним заводима и кредитним установама да могу наплаћивати од својих клијената 10% за послугу кредита. Инвалидима је држава неправедно одузела 7,5 милијарди динара, па нити им враћа главницу, нити им плаћа интерес! Версаљски уговор платио је сваку личну ратну жртву сувим златом, али то злато одлило се на другу страну, а инвалидима је у место сувог злата „дарован“ Инвалидски закон из 1929 године, који их је збрицао са 70% и оставио људском милосрђу на старање.

То није ни право, ни Богу драго!

Још један важан проблем о коме морамо рећи неколико речи, проблем који морамо брзо и практично решити, ако хоћемо да наше инвалидско питање буде, не само за нашу прву двадесетогодишњицу 1-ХП-1938 године решено, него и за сву нашу будућност, да нам то решење чини част по мудрости и достојанству. Свима нама је дужност да учинимо све да и последња ратна жртва из наших ослободилачких ратова осети, да има *Бога*, да има *правде*, да има још државника — *пашриоша*

Не сме се више поновити да наше ратне жртве чекају по десет година на благодети једног социјалног и праведног инвалидског закона, као што је био случај са временом одступања на снагу оскудног и несрећног Инвалидског закона из 1929 године. Тај проблем „брзине“ мора се решити на опште задовољство, како би нас догађаји дочекали преображене и освећене, да народна одбрана буде ефикасна и си-

гурна. Заиста, да ће то бити један огроман посао за 4—500.000 инвалидских породица спремити и израдити нова решења о њиховим инвалидским правима по новом закону, али народна филозофија лепо вели: *Прегаоцу и Бог помаже!*

Тај административни посао би се могао свршити за шест месеци, ако се не буду жалила материјална средства, кад су у питању инвалиди.

Но, коштало шта коштало, па макар и хиљаде интелектуалаца и чиновника радило и прековремено, — *у нашој земљи не сме остати ни једна ратна жртва необезбеђена 1 децембра 1938 године, кад се буде прослављала двадесетогодишњица нашег ослобођења и уједињења*. До тога дана, свака ратна жртва треба и мора уживати своја инвалидска права по новом инвалидском закону. Иначе, општа радост биће помућена, док ће ратне жртве бити стављене на жеравицу, да бране своја права онда, кад њихова дела треба глорификовати!

Овај нацрт нашег коначног југословенског инвалидског закона предајемо јавности и меродавним факторима у жељи, да се већ једанпут сви заинтересујемо за судбину ратних жртава, које смо напустили и заборавили. *И за то, за наше инвалиде, морамо већ имати времена*.

Код објављивања овог законског нацрта, нама је био главни циљ, да створимо повољну психозу у данашњој средини државника, политичара и друштва. Сматрајући, да смо у томе успели, ми користимо добра расположења меродавних фактора и постављамо пред све, наш готов нацрт новог инвалидског закона, замишљајући га онако, како га је замишљала патријархална средина наших старих, кад је у јунацима ратних сукоба гледала највеће своје националне светиње. Нема нико права да нам у том погледу шта пребаци. Извори наших надахнућа нису били сентименталност, за коју се заклањају свирепи људи, него најчистији национални морал који мора бити сачуван као једина здрава полуга, на којој се несметано може развијати наша национална држава.

Овај пројект новог инвалидског закона утолико је пројекат Удружења ратних инвалида, уколико би се узела основица, да се инвалидско питање решава посредним путем, **не апелујући на оптерећење пореског обвезника и др-**

жавни буџет. Ако се, пак, остане при старим методама, да за обезбеђење ратних жртава треба чинити апел на државну касу и Министра финансија, као до сада, Удружење ратних инвалида већ спрема и други пројект новог инвалидског закона, који ће бити презентирани државној комисији за израду новог инвалидског закона.

Спримо грех учињен према ратним жртвама наше земље и отклонимо нанесену им срамоту 1929 године. **Отаџбина то захтева!**

lllv. d.
36 150